

Modeller
for forutdanning i musikk,
herunder modeller for samarbeid
mellom Barratt Due musikkinstitut og
Norges musikkhøgskole

Innstilling fra en arbeidsgruppe oppnevnt av
Barratt Due musikkinstitut og Norges musikkhøgskole

11. mars 2020

Innhold

1. Innledning	3
1.1 Bakgrunn for arbeidet	3
1.2 Mandatet	4
1.3 Om arbeidsgruppen og styringsgruppen	4
1.4 Begrepsavklaring	5
1.5 Forkortelser i dokumentet	5
1.6 Sammendrag	6
2. Om forutdanning	8
2.1 Betydningen av forutdanning i musikk	8
2.2 Forutdanning i et historisk perspektiv	10
2.3 Internasjonale standarder for forutdanning	10
3. Spesialisert musikkopplæring i Norge	12
3.1 Kulturskolen	12
3.2 Musikktilbud i grunnskolen - Musikk på Majorstuen	13
3.3 Musikk, dans og drama på videregående	13
3.4 Det nasjonale talentutviklingsprogrammet Unge musikere	16
3.5 Barratt Due musikkinstitut	19
3.6 Satsninger under Talent Norge	20
4. Internasjonale eksempler på forutdanning i musikk og forutdanning i ballett og idrett	22
4.1 Nederland – Juniortalentskolen på musikkonservatoriet i Den Haag	22
4.2 Tyskland – C.P.E. Bach i Berlin	23
4.3 Finland – Sibeliusakademiets Junior Academy	23
4.4 USA, Curtis Institute of Music i Philadelphia	24
4.5 Forutdanning i ballett og idrett	24
4.6 Oppsummering	26
5. Framtidige modeller for forutdanning i musikk i Norge	28
5.1 Innledning	28
5.2 Vurdering av eksisterende fordypningstilbud	29
5.3 Forutdanningsprogram drevet av høyere musikkutdanning	29
5.4 Forutdanningslinje i videregående skole	31
5.5 Økonomiske rammer for forutdanningsmodellene	33
5.6 Samarbeid i feltet	34
5.7 Tydeliggjøring av ønsket startkompetanse	34
5.8 Forsering av utdanningsløp	35
5.9 Oppsummering og anbefalinger	36
6. Samarbeid og arbeidsdeling mellom BDM og NMH	38
6.1 Høgskoleutdanningen ved Barratt Due musikkinstitut	38
6.2 Samarbeid om høyskoleutdanning	43
6.3 Samarbeid om forutdanning	45
7. Referanser	47
8. Vedlegg	49
Vedlegg 1 - Alternativer innen nåværende programstruktur på videregående	49
Vedlegg 2 - Forskriftskrav som gjelder for alle institusjoner som gir utdanning på bachelornivå, uavhengig av institusjonsakkreditering (utvalgte bestemmelser)	51

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for arbeidet

Denne utredningen er initiert av Barratt Due musikk institutt og gjennomført av en arbeidsgruppe oppnevnt av Barratt Due musikk institutt og Norges musikkhøgskole.

Bakgrunnen for at utredningsarbeidet ble igangsatt er todelt. Dels er bakgrunnen et opplevd behov for styrking av forutdanningen i musikk, i betydningen «forberedelse til høyere utdanning i utøvende og skapende musikk». Behovet for styrking gjelder både kvalitative og kvantitative aspekter. Dels er bakgrunnen nylig vedtatte endringer i universitets- og høyskoleloven vedrørende finansiering av private høyskoler, som har gjort det nødvendig for Barratt Due musikk institutt å vurdere sin høyskolevirksomhet.

Sammenhengen mellom forutdanning i musikk og høyere musikkutdanning og, ikke minst, balansen mellom disse to delene av utdanningsløpet, er en sentral problemstilling. Utdanningsløpet som fører fram til en profesjonell musikerkarriere starter lenge før normalt starttidspunkt for høyere utdanning. Det er derfor avgjørende at de ulike delene av utdanningsløpet henger godt sammen og gir muligheter for en, kvalitativt sett, optimal utvikling for den enkelte elev og student. Problemstillingen er aktuell også i internasjonal sammenheng, hvilket er bakgrunnen for at den europeiske sammenslutningen av musikkhøgskoler (AEC) fattet interesse for utredningen, og at direktøren i AEC ble medlem i arbeidsgruppen. Utredningsarbeidet bygger videre på tidligere dokumenter som på ulike måter har berørt lignende problemstillinger. Dette gjelder blant annet:

- *Fra vugge til podium – utredning om den faglige organiseringen av musikkutdanningen*, innstilling fra et utvalg oppnevnt av kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (Boysen m.fl., 1999)
- *Talentutviklingsprogram i regi av Norges musikkhøgskole og musikkonservatoriene*, innstilling fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Nasjonalt råd for utøvende musikkutdanning (Bjøranger, Gimse, & Solvik, 2003)
- *Tid for talent - Talentutvikling i musikk* (Norges musikkhøgskole, Barratt Due musikk institutt, & Norsk kulturskoleråd, 2008)
- *Kvalitetskriterier for utøvende og skapende musikkutdanning i Norge*, rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Rådet for utøvende musikkutdanning (Sætre m.fl., 2018)
- Barratt Due musikk institutts høringsuttalelse om forslaget om endring av finansiering av privat høyskoleutdanning (Barratt Due musikk institutt, 2017)

Utredningen har referanser også til en rekke andre dokumenter og forskningsrapporter, som det refereres til fortløpende i teksten.

1.2 Mandatet

Barratt Due musikk institutt og Norges musikkhøgskole har fastsatt følgende mandat for utredningen:

- **Beskrive og vurdere ulike modeller for utdanning av musikere (herunder også komponister og dirigenter) med vekt på forholdet mellom forutdanning og høyere utdanning, og med et blikk til både historiske modeller og dagens situasjon. Velfungerende internasjonale modeller skal beskrives og vurderes. Det kan være naturlig å se på modeller fra andre utøvende kunsthøgskoler.**
- **Utrede og foreslå aktuelle modeller for institusjonelt samarbeid og arbeidsdeling mellom aktører innen forutdanning og høyere utdanning av musikere, med sikte på bl.a.:**
 - **Utvikling av fleksible talentutviklingsmodeller som kan sikre individuelt tilrettelagte og koordinerte løp**
 - **Bruk av fagkompetanse på tvers av nivåer og institusjoner**
 - **Økonomiske forutsetninger**
- **Utrede og foreslå modell(er) for framtidig formalisert samarbeid og arbeidsdeling mellom BDM og NMH innenfor talentutvikling og høyere utdanning, med vekt på både faglige, organisatoriske og økonomiske aspekter.**

1.2.1 Arbeidsgruppens forståelse av mandatet

Den første delen av mandatet handler om å gjøre en kartlegging av og gi en oversikt over hvordan musikere, komponister og dirigenter blir og har blitt utdannet i Norge og internasjonalt. Arbeidsgruppen vil konsentrere seg om Norge og enkelte vestlige land vi gjerne sammenligner oss med. Arbeidsgruppen ønsker også å presentere modeller fra dans og idrett som kan være nyttig sammenligningsgrunnlag for hvordan musikerutdannelsen er strukturert.

Den andre delen av mandatet handler om hvordan ulike aktører i fellesskap kan etablere gode forutdanningsmodeller for å sikre fleksible og individuelt tilrettelagte utdanningsløp, hvordan fagkompetanse kan benyttes og deles på tvers av nivåer og institusjoner, samt hvilke økonomiske forutsetninger og konsekvenser de ulike modellene vil ha.

Den tredje delen av mandatet omhandler konkret hvordan Norges musikkhøgskole og Barratt Due musikk institutt kan formalisere samarbeid og arbeidsdeling, både når det gjelder forutdanning og høyere utdanning. Denne tredje delen av mandatet er tematisk noe adskilt fra de to første delene, ved at den primært handler om samarbeidsforholdene og -mulighetene mellom de to institusjonene.

Del 1 vil besvares i kapittel 2-4, del 2 i kapittel 5 og del 3 i kapittel 6.

1.3 Om arbeidsgruppen og styringsgruppen

Arbeidsgruppen har bestått av:

- *Kjetil Solvik, spesialrådgiver, NMH (leder)*
- *Suzanne Bjørneboe, dekan, KHiO*
- *Stefan Gies, direktør, AEC*
- *Alf Richard Kraggerud, prorektor, BDM*
- *Ole Eirik Ree, viserektor, BDM*

Seniorrådgiver Ellen M. Stabell ved NMH har vært arbeidsgruppens sekretær.

Styringsgruppen har bestått av:

- *Stephan Barratt-Due, rektor og kunstnerisk leder, BDM*
- *Morten Halle, viserektor NMH*
- *Harald Hjort, direktør, BDM,*
- *Peter Tornquist, rektor, NMH*

Arbeidsgruppen har i sitt arbeid hatt løpende kontakt med styringsgruppen. Arbeidsgruppen har gjennomført to studiereiser for å studere forutdanning i musikk til henholdsvis *School for Young Talent* ved Koninklijk Conservatorium den Haag i Nederland og *Musikgymnasium Carl Philipp Emanuel Bach* i Berlin, Tyskland. Arbeidsgruppen har også hatt møte om forutdanning i musikk i Finland med dekan Kaarlo Hildén ved Sibeliusakademiet, University of the Arts Helsinki. Arbeidsgruppen har videre hatt møter med Edvard Munch videregående skole i Oslo ved rektor Stein Kristian Dillevig og avdelingsleder musikk Silje Marie Skeie. Arbeidsgruppens medlem Stefan Gies har deltatt i enkelte utvalgsmøter og på studieturen til Berlin, og har for øvrig deltatt i utredningsarbeidet gjennom epostkontakt.

1.4 Begrepsavklaring

Vi har i denne utredningen valgt å bruke *forutdanning* som begrep framfor *talentutviklingsprogram*. Med det ønsker vi å rette fokus mot hva som utgjør et godt forutdanningsprogram for unge som ønsker å satse på musikk framfor hvilke egenskaper disse elevene bør inneha. De stedene i utredningen hvor *musikktalent* eller *talent* likevel brukes, legger vi definisjonen fra Tid for Talent til grunn:

Et talent er en elev med spesielle forutsetninger og motivasjon for å arbeide med musikk (Norges musikkhøgskole m.fl., 2008, s. 9)

Forutdanning innen musikk forstås av arbeidsgruppen som spesialisert musikkopplæring egnet til å kvalifisere studenter til høyere musikkutdanning. Denne forståelsen er i tråd med definisjonen av pre-college music education utarbeidet av AEC-arbeidsgruppen *Full Score*:

...pre-college music education defines a stage of education that provides specialised musical training to a level appropriate for entrance into higher music education [...] Pre-college music education is characterised by the aim and capacity to bring pupils to an advanced artistic level (Full Score, 2017, p. 3)

1.5 Forkortelser i dokumentet

Følgende forkortelser brukes i dokumentet:

- AEC - Association Européenne des Conservatoires, Académies de Musique et Musikhochschulen
- BDM - Barratt Due musikkinstitut
- DNO&B - Den Norske Opera og Ballett
- FUM - Nasjonalt fagorgan for utøvende og skapende musikk (tidligere Nasjonalt råd for utøvende musikkutdanning og musikkvitenskap/råd for utøvende musikkutdanning)
- KHiO - Kunsthøgskolen i Oslo
- MDD - programfag Musikk, dans, drama på videregående skole, benevnes også som musikklinja
- M@M - Musikk på Majorstuen
- NMH - Norges musikkhøgskole, benevnes også som Musikkhøgskolen
- NTG - Norges toppidrettsgymnas
- PPU - praktisk-pedagogisk utdanning

- SFTBD - Senter for talentutvikling Barratt Due
- TUP – det nasjonale talentutviklingsprogrammet Unge musikere
- uh-loven – Universitets- og høyskoleloven
- UTBD - Unge Talenter Barratt Due, benevnes også som *Unge Talenter*
- Vgs - videregående skole

1.6 Sammendrag

I dag er det for få søkere til høyere musikkutdanning i Norge som har god nok startkompetanse til å kunne lykkes fullt ut i studier og i et konkurransepreget, internasjonalt arbeidsmarked etter fullført utdanning. Det er også en økende tendens til at norske søkere utkonkurreres av utenlandske søkere, både ved opptak til høyere musikkutdanning og ved ansettelse i orkestrene. I denne rapporten kartlegges og beskrives dagens situasjon når det gjelder tilbud av forutdanning og det foreslås hvordan denne kan styrkes.

Studier har vist at de som lykkes best som profesjonelle musikere på internasjonalt toppnivå har startet å spille tidlig, de har hatt god undervisning underveis og de har lagt ned et betydelig antall øvetimer, også før oppstart av høyere utdanning. God undervisning underveis innebærer tilgang til høyt kvalifiserte lærere tidlig. I utredningen framgår det hvordan mange land som satser på talentutvikling innen musikk, har en tett kopling mellom tilbudet til unge utøvere og høyere utdanningsinstitusjoner. Dette skjer gjerne ved at det er de høyere utdanningsinstitusjonene som har ansvaret for undervisningen i forutdanningen, ofte i samarbeid med f.eks. grunnskoler, musikk-/kulturskoler eller videregående skoler.

Det tilbys spesialisert musikkopplæring i musikk på ulike nivåer og med ulik organisering mange steder i Norge i dag. Mye av dette er gode tilbud, men samlet er tilbudet for begrenset både geografisk og kapasitetsmessig, for ulikt og har for varierende kvalitet. I rapporten konkluderes det med at det er behov for en betydelig styrking av forutdanningen i musikk. Det foreslås to konkrete nye tiltak, der det ene er etablering av et formalisert forutdanningsprogram utenom skoleverket, drevet av høyere musikkutdanning, og det andre er opprettelse av en ny forutdanningslinje i videregående skole, der undervisningen gis i nært samarbeid mellom høyere musikkutdanning og videregående skole. Hovedmålet er at flere studenter skal kunne starte høyere musikkutdanning med en høyere startkompetanse enn i dag, og dermed ha bedre sjanser for en vellykket profesjonell karriere. De nye tiltakene kan realiseres uten store kostnadsøkninger.

I kapittel 2 beskriver arbeidsgruppen, med utgangspunkt i tidligere forskning, hva som er viktige innholdselementer i musikeres utvikling. Både starttidspunkt, akkumulert øvetid, gode lærere og betydningen av å være del av et miljø spiller inn på hvor god en musiker blir. Historisk drev musikkonservatorier musikkutdanning av barn og unge, profesjonelle og amatører under samme tak. I Norge driver Barratt Due musikkinstituttt fremdeles ut fra denne ideologien, under mottoet «*fra musikkbarnehage til konsertpodium*». For øvrig overtok andre aktører, som kulturskole og videregående skole, ansvaret for forutdanningen da høyere musikkutdanning ble definert som høyere utdanning på 70-tallet. På slutten av kapittel 2 viser arbeidsgruppen til internasjonale standarder for akkreditering av forutdanningsprogram i Europa, utviklet av en arbeidsgruppe nedsatt av AEC.

I kapittel 3 gjør arbeidsgruppen en kartlegging av spesialisert musikkopplæring i Norge i dag. Beskrivelsen viser et felt i vekst og utvikling, men der det fremdeles mangler gode koblinger mellom ulike nivåer og aktører, med det resultat at vi i dag ikke har en forutdanning av tilfredsstillende omfang og kvalitet som er fokusert mot høyere musikkutdanning. Utbyggingen av kulturskolenes fordypningsprogram er et viktig bidrag som gir flere unge et godt tilbud i sitt lokalmiljø. Imidlertid har kulturskolene et bredt og viktig mandat i å gjøre musikkopplæring

tilgjengelig, og kan derfor ikke ha hovedansvaret for å forberede elever til høyere musikkutdanning. MDD-linjene tilbyr et stimulerende miljø for unge utøvere innen alle sjangere, men gir ikke den nødvendige tiden til øving og fordypning. De statlige musikkutdanningsinstitusjonene driver talentutviklingsprogrammet *Unge musikere* som finnes i de største byene, noen steder i samarbeid med vgs og kulturskoler. Arbeidsgruppen vurderer disse samarbeidene som svært positive, ved at de samlet sett gir elevene et bedre tilbud, det samler og bygger kompetanse i regionene og skaper gode miljø av en viss størrelse. Disse tilbudene har likevel ikke den intensitet og det omfang som er hensiktsmessig for unge musikere som ønsker en utøvende karriere. *Unge Talenter* på Barratt Due musikkinstituttt tilbyr et fordypningstilbud av høy intensitet, i hovedsak til unge bosatt rundt hovedstaden, men kun på klassiske instrumenter og med et begrenset elevantall. Samlet viser kartleggingen at dagens situasjon når det gjelder forutdanning i musikk på langt nær er tilfredsstillende.

Kapittel 4 viser fire eksempler på forutdanning i musikk i Europa og USA. Alle modellene er basert på at høyere musikkutdanning er sterkt involvert i forutdanningen, men viser ulike organisatoriske løsninger. Kapitlet avsluttes med noen eksempler på forutdanning innen ballett og idrett. Selv om ingen av de modellene som beskrives kan overføres i sin helhet til det norske samfunnet, er elementer fra dem tatt med når arbeidsgruppen foreslår modeller for norsk forutdanning i kapittel 5.

Basert på vurderingene i kapitlene 2 – 4, foreslår arbeidsgruppen i kapittel 5 en betydelig økt satsing på forutdanning i musikk, langs to hovedspor. Det ene hovedsporet er et forslag om etablering av et formalisert forutdanningsprogram drevet av høyere musikkutdanning. En slik modell, der unge musikere under 19 er en del av et studiemiljø sammen med studenter på høyt kunstnerisk og instrumentalt nivå, gir unike utviklingsmuligheter for hver enkelt. Det andre hovedsporet er forslag om opprettelse av en ny forutdanningslinje i videregående skole, der opptak, undervisning og vurdering foregår i nært samarbeid mellom høyere musikkutdanning og den aktuelle videregående skolen. En slik linje kan i prinsippet startes opp i alle regioner med nærhet til en institusjon for høyere musikkutdanning, og kan være åpen for elever innen de sjangere som tilbys av den aktuelle institusjonen. Linjen kan finansieres gjennom omdisponering av noen av de plassene som i dag brukes til musikk innenfor dagens MDD. Arbeidsgruppen foreslår også opprettelsen av nye programfag innen musikk som vil gi mer tid til fordypning, samt gjøre det enklere enn i dag å forsere emner og på den måten gi større fleksibilitet for at elever og studenter kan følge optimale, individuelle utviklingsløp. En forutdanningslinje vil sikre at forutdanningen kan skje innenfor det etablerte opplæringssystemet, noe som etter arbeidsgruppens vurdering er en stor fordel. Unge utøvere vil ha forskjellige behov, basert på blant annet individuelle faktorer, preferanser, instrumentet og sjangeren de ønsker å fordype seg i. Arbeidsgruppen fremhever verdien av et differensiert musikkopplæringsfelt, som kan ivareta de ulike elevene og de mange viktige målsetningene med å drive musikkopplæring. De nye forslagene som presenteres i denne utredningen skal ivareta en målgruppe som i dag ikke fanges opp i tilstrekkelig grad gjennom de eksisterende tilbudene, nemlig de unge utøverne som har forutsetninger for og som ønsker å satse på en karriere som utøvende musikere.

I kapittel 6 har arbeidsgruppen sett på mulige løsninger for fortsatt høgskoledrift ved Barratt Due musikkinstituttt, med utgangspunkt i lovendringen om finansiering av privat høyskoleutdanning, og vurdert ulike samarbeidsmodeller mellom BDM og Norges musikkhøgskole. De ulike samarbeidsmulighetene må utvikles videre og konkretiseres i dialog mellom ledelsene ved de to institusjonene. For BDM har et viktig premiss vært å bevare strukturen som ivaretar begynneropplæring, talentutvikling og høgskole i samme institusjon. Som vi har redegjort for i kapittel 5, er det et behov for å styrke forutdanningsfeltet. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det åpnes opp for å omdefinere deler av høgskolemidlene til bruk i et formalisert forutdanningsprogram. Dette vil bidra til å bedre balansen mellom antall plasser i høyere musikkutdanning, og antall elevplasser i fordypningsprogram/forutdanning.

2. Om forutdanning

2.1 Betydningen av forutdanning i musikk

Veien mot en musikerkarriere starter lenge før oppstart på høyere musikkutdanning. Ulikt mange andre utdanninger er det å studere utøvende musikk ikke et valg man kan ta på det tidspunktet man søker opptak til høyere utdanning. Valget er som regel tatt flere år i forveien, og grunnlaget for å kunne ta et slikt valg er lagt gjennom et stort antall timer øving, undervisning og fordypning gjennom viktige barne- og ungdomsår. Forberedelse til høyere musikkutdanning skjer, ulikt fra de fleste andre utdanninger, i all hovedsak utenfor det ordinære skoleverket. Den skjer på kulturskoler, hos privatlærere, på fordypningsprogram, talentutviklingsprogram og i ensembler på fritiden og i helger. Det er derfor vesentlig at det er høy kvalitet og intensitet på det tilbudet unge musikere mottar fram til 18-19 årsalderen.

Flere forskningsstudier viser at de som senere blir profesjonelle musikere har startet å spille tidlig, de har hatt god undervisning underveis, og de har lagt ned et betydelig antall øvetimer (se f.eks. Ericsson m.fl., 2003; Jørgensen, 2008; Manturzevska; 1990; Sosniak, 1985a). Tidlig startalder og øvetid er viktig på grunn av alle ferdighetene som skal innøves og automatiseres for å kunne spille naturlig, avslappet og med letthet senere i livet. Det handler blant annet om å utvikle krevende finmotoriske ferdigheter, musikalsk forståelse, lytteferdigheter, samspillsferdigheter og noteslesning. Klassisk fiolin og piano, begge med et virtuost kjernerepertoar, utmerker seg i forskningen som instrumenter der det er spesielt viktig med en tidlig start og et høyt antall øvetimer (Ericsson m.fl., 2003; Sosniak, 1985a). Det kan dermed se ut til at den tekniske smidigheten barn opparbeider seg i tidlige år er vanskelig å ta igjen for utøvere som starter senere. En annen studie har vist at sen startalder henger sammen med et mer anstrengt forhold til prestasjonssituasjonen, som jo er sentral for en musiker (Manturzevska, 1990).

Øving er en sentral del av undervisning på hovedinstrumentet fra en elev starter opplæringen. Etter hvert som repertoaret øker i lengde og vanskelighetsgrad er det naturlig at øvemengden også øker. Flere studier viser til en sterk sammenheng mellom tidlig startalder, mye tid brukt på øving og oppnådd nivå (se f.eks. Ericsson m.fl., 1993; Jørgensen, 1997; Sloboda m.fl., 1996). For eksempel viste John Sloboda og hans kolleger (1996) at de elevene som presterte best i 16-årsalderen øvde i gjennomsnitt 3 ½ time per dag sammenlignet med de i den nest beste gruppen som øvde en time kortere. Ericsson og kolleger (1993) viste til at de høyest presterende fiolinstudentene på en tysk musikkhøgskole hadde øvd 7500 timer før start på høyere musikkutdanning. Dette tilsvarer for eksempel 1 time daglig i årene mellom 6-9 år, 2 timer daglig i årene fra 10-13 og 2,5-3 timer daglig fra 14-18 år, dersom man regner med 300 øvedager per år. Det meste av ekspertiseforskningen har konsentrert seg om klassiske musikers utviklingsforløp, men det finnes også en del forskning på jazzmusikere og øving. For eksempel viser en studie at de beste jazzgitaristene hadde øvd opptil 40 timer ukentlig i løpet av studietiden (Degner, Lehmann og Gruber, 2003). Guro G. Johansen (2013) undersøkte hvordan jazzstudenter øvde på improvisasjon, og fant blant annet at det å spille i band var en sentral læringsarena som ga mening og retning til studentenes individuelle øving. Selv om øvetiden anvendes ulikt av utøvere tilhørende ulike sjangere, er det likevel liten tvil om at musikere har lagt ned en betydelig egeninnsats både før opptak til høyere musikkutdanning og underveis i studieforløpet for å nå et høyt nivå. Det er rett og slett nødvendig for en fremtidig musiker å kunne bruke mye tid på øving i de viktige årene før høyere musikkutdanning, både for å bli tatt opp på utdanningen og ikke minst for å ha en realistisk mulighet for å klare seg som utøvende musiker etterpå. Det er imidlertid viktig å presisere her at begrepet øving inkluderer en rekke musikalske aktiviteter, som individuell øving, samspill, lytting, orkester og å spille konserter.

Videre er det vesentlig at eleven mottar god veiledning og undervisning, tilpasset elevens aktuelle nivå. Fellestrekk for de som senere blir musikere er at de har hatt det de selv beskriver som riktig lærer til riktig tid, og at dette for de fleste innebærer et lærerbytte underveis (Sosniak, 1985b). Spesielt er det viktig at eleven i årene før høyere musikkutdanning har hatt en lærer som har god kjennskap til det nivået som kreves av en musikkstudent og som utøvende musiker.

En god forutdanning bør også tilby et stimulerende miljø med andre musikkinteresserte barn og unge der unge utøvere får muligheter for samspill, felles undervisning og uformelt sosialt samvær. Et slikt miljø gir både rollemodeller å strekke seg etter, en forståelse av hva som skal til og hva som er mulig, og noen å identifisere seg med og dele opplevelser og erfaringer med (Sosniak, 1990). Det kan også ha god effekt på en ung elevs motivasjon å få komme til et program å treffe andre likesinnede, å ha noe å øve fram mot og et sted å føle tilhørighet.

Det er opplagt viktig at forutdanning drives på en sunn og helhetlig måte, som møter barn og unge på deres premisser. Heidi Haraldsen disputerte i 2019 på Kunsthøgskolen i Oslo med en studie som viser hvor viktig det er å styrke unge utøvers autonomi for å stimulere til en sunn utvikling og gode motivasjonsprosesser over tid. Ifølge hennes studie kan en kontrollerende lærerstil kombinert med stort ytre press føre eleven inn i en motivasjon som i hovedsak er ytre styrt og der utøveren er motivert av å ikke gjøre feil framfor å være motivert for utvikling. I en intervjustudie viste Stabell (2018) også at prestasjonssituasjonen kan være utfordrende hos unge som deltar på spesialiserte musikkopplæringstilbud. Balansen mellom å gi elevene passende utfordringer og at presset ikke blir for stort er dermed noe ledere og pedagoger bør ha et bevisst forhold til.

Musikkarbeidsmarkedet er i endring, både nasjonalt og internasjonalt. Det er en tendens til at det blir færre statsstøttede ensembler og færre faste posisjoner i ensembler, samtidig som frilansmarkedet er voksende og gir arbeid til flere musikere i dag enn tidligere. Det utdannes også flere musikere nå enn for 20 år siden. Undersøkelser i regi av FUM viser at mens antallet studieplasser på bachelornivå i utøvende og skapende musikkutdanning studieåret 2008-09 var ca. 800, var antallet i studieåret 2018-19 økt til ca. 1075. Det årlige antallet som uteksamineres fra utøvende og skapende bachelorstudier har dermed økt fra om lag 220 pr år til om lag 300 pr år (noen institusjoner har 3-årige bachelorstudier, mens de fleste har 4-årige). Samlet sett gjør disse utviklingstrekkene at konkurransen er blitt større om utøvende stillinger og oppdrag, og denne konkurransen er i høyeste grad internasjonal. Dette har blant annet ført til at høyere musikkutdanning de senere år har inkludert entreprenørskapsemner og lignende for å gjøre studenter bedre forberedt for et arbeidsmarked i endring. Den økte konkurransen norske musikere møter bør imidlertid også lede til en styrking av forutdanningen, slik at unge musikere gis mulighet til å ta et realistisk valg om å bli musiker i et internasjonalt arbeidsmarked, det vil si at de er på et nivå som gjør at de kan konkurrere om studieplasser, og senere posisjoner og oppdrag i det norske og det internasjonale arbeidsmarkedet.

I det følgende vil vi gi en beskrivelse av hvordan forutdanning i musikk tradisjonelt er blitt organisert, før vi gir en oversikt og diskuterer de fordypningstilbud i musikk som finnes til barn og unge i Norge i dag.

2.2 Forutdanning i et historisk perspektiv

Det er lange tradisjoner for at musikkutdanningsinstitusjoner har tatt ansvar for hele utdanningsløpet til musikere. Konservatorium var opprinnelig italienske institusjoner for foreldreløse barn som hadde et ansvar for å utdanne barna til et fremtidig yrke. Begrepet ble etter hvert brukt til å betegne institusjoner som ga musikkopplæring til barn og amatørmusikere, og utdannet musikere, uten klare skillelinjer for når man gikk over i høyere utdanning (Gies, 2019). Også norske musikkonservatorier var tidligere et sted der barn, ungdom og unge voksne fikk musikkopplæring, side om side og tilpasset sitt nivå. Musikkutdanningsinstitusjonene var som regel drevet av private stiftelser, og tilbydde både musikerutdanning og opplæring av barn og voksne amatører. Et eksempel på dette var Lindemanfamiliens organistskole, startet i 1883, som senere ble til Oslo Musikkonservatorium og i 1973 til Norges musikkhøgskole. På 1970-tallet ble konservatorieutdanningene klarere definert som høyere utdanning, og i perioden fra 1980-1988 overtok staten eieransvaret for de tidligere privateide konservatoriene. I denne prosessen ble også ansvaret for forutdanningen overtatt av andre aktører, som private lærere, musikkskoler og musikktilbud i videregående skole. Unntaket var Barratt Due musikkinstitut, som ønsket å bevare modellen med aldersblanding, og derfor fortsatte som privat institusjon. De uttrykte allerede da at en oppsplitting av utdanningsnivåene ikke var i harmoni med den naturlige utviklingen til en musiker.

Fra 1970-tallet og fremover har slike musikkonservatorier blitt stadig sjeldnere også i Europa, og særlig etter Bolognaerklæringen i 1999, der høyere utdanning ble oppdelt i tre sykluser, med mål om en økt standardisering av høyere utdanning i Europa. Likevel ser man at høyere musikkutdanning i mange land er involvert i og tar et ansvar for den viktige forutdanningen (AEC, 2007). Vi vil komme tilbake til eksempler på dette i kap. 4.

2.3 Internasjonale standarder for forutdanning

I 2017 ble det vedtatt et kriteriesett for vurdering av forutdanningsprogram, utarbeidet av en arbeidsgruppe i AEC-prosjektet *Full Score*. Kriteriene er utarbeidet basert på kriteriene som brukes av MusiQuE¹ i akkrediteringen av institusjoner for høyere musikkutdanning. I dokumentet definerer de *pre-college music education* på følgende måte:

...pre-college music education defines a stage of education that provides specialised musical training to a level appropriate for entrance into higher music education [...] Pre-college music education is characterised by the aim and capacity to bring pupils to an advanced artistic level (Full Score, 2017, s. 3)

Standards for Pre-college Music Education ble testet på *School for Young Talent* i Den Haag i 2016, og ble basert på erfaringene derfra endret og vedtatt i 2017. Dette kriteriesettet for vurdering gir god innsikt i hva som regnes som god kvalitet på et forutdanningsprogram. Der vektlegges det at programmet har utviklet læringsmål, at det evalueres kontinuerlig, at det er en progresjon mellom nivå innad på programmet og at det er klare forbindelser mellom programmet og høyere musikkutdanning. Det stilles også krav om at elevene stimuleres til å utvikle selvstendighet og kritisk tenkning, og at de får utforme individualiserte utdanningsløp under god veiledning fra ansatte ved programmet.

¹ MusiQuE står for *Music Quality Enhancement, the Foundation for Quality Enhancement and Accreditation* og er etablert som et europeisk akkrediterings- og kvalitetssikringsorgan tilknyttet europeiske institusjoner for høyere musikkutdanning.

Blant kriteriene er også at programmet jevnlig må kalibreres mot internasjonale standarder, at internasjonale lærere inviteres inn og at man er oppmerksomme på gode praksiser nasjonalt og internasjonalt, samt har verktøy for å spre egen praksis.

Vurderingsformene skal være tydelige og godt egnet for å gi elevene informasjon om i hvilken grad læringsmålene er oppnådd. Det er også et krav at man holder oppsyn med elevers progresjon og at tidligere kurs kan godkjennes og føre til fritak fra emner inne på programmet.

Når det gjelder opptak, forutsetter akkrediteringen at det er klare kriterier, og at disse kriteriene ikke er ekskluderende geografisk eller økonomisk.

Det er videre ønskelig at man har systemer for å måle effekt av programmet gjennom registrering av hvor mange av elevene som søker opptak til høyere musikkutdanning og hvordan de lykkes i arbeidslivet etter endt utdanning.

3. Spesialisert musikkopplæring i Norge

Når vi i det følgende beskriver musikkopplæringstilbud i Norge, har vi valgt å prioritere beskrivelsen av spesialiserte tilbud og program som minimum inneholder individuell undervisning på hovedinstrument, samspill og musikkteoriundervisning. Dette inkluderer kulturskolens fordypningsprogram, *Musikk på Majorstuen*, Musikklinjen på videregående skole, det nasjonale talentutviklingsprogrammet *Unge musikere*, Barratt Dues tilbud *Unge Talenter*, og satsninger under *Talent Norge*.

Vi har ikke gått inn på private musikkskoler og privatlærere, selv om de enkelte steder kan tilby undervisning som kan beskrives som spesialisert musikkopplæring. Det finnes også en rekke kurs og mesterklasser for unge utøvere, som *Valdres sommersymfoni* eller orkesterkurs med *Norsk Ungdomssymfoniorkester*, som også er viktige aktører i feltet. Imidlertid vil vi i det følgende prioritere å beskrive de musikkopplæringstilbudene som barn og unge mottar ukentlig/jevnlig gjennom året.

3.1 Kulturskolen

Norge har et godt utbygd breddetilbud gjennom kulturskolene. I 2018 var det omtrent 100 000 kulturskoleelever over hele landet, hvorav rundt 83 % hadde et tilbud i musikk. Omtrent 85 % av elevmassen er i grunnskolealder. Kulturskolen er et lovpålagt skoleslag som alle kommuner i Norge er pliktig å tilby. Det er imidlertid opp til hver enkelt kommune å avgjøre omfang og innhold i kulturskolens tilbud, og det er derfor også stor variasjon i landets ulike kommuner og regioner (Berge m.fl., 2019). Tradisjonelt har musikkopplæringen i kulturskolen vært organisert som ukentlig undervisning i små grupper eller individuelt. Noen kommuner har lenge hatt såkalte «lørdagsskoletilbud» der en del av elevmassen har fått et utvidet tilbud, gjerne med forlenget spilletime, samspill og musikkteori.

De siste årene har kulturskolen gjennomgått en omfattende utviklingsprosess, gjennom utarbeidelsen og implementeringen av den nye rammeplanen *Mangfold og fordypning* (Norsk kulturskoleråd, 2016). I planen deles kulturskolens tilbud i et breddeprogram, et kjerneprogram og et fordypningsprogram. Breddeprogrammets tilbud skal gis i større grupper der lite eller ingen egeninnsats er påkrevd av elevene. Det handler her om basisferdigheter, samspill, lek, utforskning og fellesskap. Undervisningen i kjerneprogrammet kan organiseres i små grupper eller individuelt, der elevene skal utvikle ferdigheter i øving, fremføring, komposisjon og utvikle seg på instrumentet. Fordypningsprogrammet skal etter opptaksprøve tilbys til et mindre antall av elevene, og forutsetter høy egeninnsats.

Fordypningsprogrammet er for elever med særskilte forutsetninger og interesser for den kunstneriske aktiviteten. Det blir stilt krav til høy og målrettet innsats. Fordypningsprogrammet skal kunne forberede for høyere utdanning. (Norsk kulturskoleråd, 2016, s. 23)

Rammeplanen beskriver at programmet bør ha styrket instrumentaltid, ensembletrening, teori-/gehørundervisning og obligatorisk konserttrening.

Den nye inndelingen i tre programmer er ikke fulgt opp med økte bevilgninger, noe som er en utfordring når planen beskriver et fordypningsprogram som opplagt er mer kostbart enn en elevplass i bredde- eller kjerneprogrammet. Dette løses ulikt i kommunene; for eksempel med dobbel elevbetaling for elever i fordypningsprogrammet, ved å tilby et fordypningsprogram som gir musikkteori og samspill, men ikke utvidet spilletime, eller ved å inngå samarbeid med eksterne aktører eller i interkommunalt samarbeid. En annen variant, som man har valgt i Trondheim, er å ta noen minutter fra hver elev i bredde- og kjerneprogrammet og fordele minuttene til utvidet hovedinstrumenttid for elever i fordypningsprogrammet. I

Stavangerregionen har kulturskolen gått sammen med *Unge musikere* ved Universitetet i Stavanger og det samme har man gjort i Tromsø. Kulturskolene i Akershus, nå Viken, har gjennom *UngMusikk* (tidligere Follo-piloten), som er et samarbeid mellom kulturskolene, Norges musikkhøgskole og Dextra Musica, bygd opp et fordypningsprogram der elever etter opptaksprøve får instrumentaltimer med en lærer ved NMH, tilbud om mesterklasser og deltakelse i orkesterprosjekt (Bjøntegaard, 2018). Også i Vestfoldregionen klarte man å få til et godt utbygd fordypningsprogram til mange elever gjennom IRIS-prosjektet, men da gjennom ekstra bevilgninger og samarbeid med Dextra Musica (Stabell & Jordhus-Lier, 2017).

Det er et stort potensial i denne omleggingen av kulturskolene ved at flere musikkelever vil få et styrket musikkopplæringstilbud lokalt, noe som på sikt kan bedre rekrutteringen til mer spisset fordypning og til høyere musikkutdanning. Likevel er det krevende å få til et godt fordypningsprogram når bevilgningene ikke økes, elevbetalingen skal holdes moderat og det ikke skal gå utover kvaliteten i de to andre programmene. Kulturskolen har et bredt og viktig mandat om å tilby musikkundervisning til alle elevgrupper som ønsker det, og det kan derfor, etter arbeidsgruppens mening, ikke være kulturskolens hovedoppgave å kvalifisere til høyere musikkutdanning.

3.2 Musikktilbud i grunnskolen - Musikk på Majorstuen

Et av de 10 foreslåtte tiltakene i Tid for talent (Norges musikkhøgskole m.fl., 2008) var å etablere et grunnskoletilbud med integrert fordypning i musikk i Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Så langt er dette forslaget kun realisert i Oslo gjennom *Musikk på Majorstuen* (M@M). Tilbudet startet opp på Majorstuen skole i samarbeid med Barratt Due musikkinstitut i skoleåret 2011-12, og har nå 150 elever fra 5. til 10. klasse. Elever fra hele Oslo er velkomne til å søke. Elevene har seks timer ekstra musikkundervisning i uken, inkludert individuell hovedinstrumentundervisning. M@M har et eget kammerkor og et eget symfoniorkester. Geir Johansen gjennomførte en evalueringsstudie av prosjektet fra oppstart og fram til 2016, og konkluderte blant annet med at:

Langt på vei har intensjonene med tilbudet blitt oppfylt. Det har blitt skapt et unikt læringsmiljø for elevene, og elevenes utøvende ferdigheter og musikkforståelse har vist svært god utvikling. Dette skyldes god planlegging, aktiv videreutvikling av tilbudet bygd på erfaringer man har høstet underveis, og evne til å forstå dynamikken i møtene mellom ledere, lærere og kunnskapskulturer som en positiv kraft for videreutvikling. (Johansen, 2018, s. 7)

15-20 av elevene på *Musikk på Majorstuen* går i tillegg på BDMs program *Unge Talenter*, noe som blant annet gir dem en ekstra spilletime i uken. Det er interesse for å starte opp lignende tilbud i andre byer, men det er fremdeles en vei å gå for å få det realisert.

3.3 Musikk, dans og drama på videregående

På videregående nivå har elever mulighet for å velge utdanningsprogrammet *Musikk, dans og drama* (MDD). Programmet er treårig og leder fram til generell studiekompetanse. Det er omtrent 3600 musikkelever på Musikk, dans, drama, fordelt på 52 skoler i alle landets fylker (tall fra 2019-20). Inntak skjer hovedsakelig basert på karaktersnitt, men det er en åpning for at inntil halvparten av elevene kan tas inn på grunnlag av dokumenterte ferdigheter i den aktuelle kunstformen. Resultatet fra en slik opptaksprøve gir eleven tilleggspoeng ved opptak. I første år får elevene, ofte i samlet klasse, en innføring i de tre kunstformene i tillegg til mulighet for å velge spesialisering i den retningen de ønsker. Emnene er inndelt i fellesfag, felles programfag og valgfrie programfag.

	Fellesfag	Programfag felles	Programfag valgfri
VG1 982 timer	646 timer Engelsk, fremmedspråk, matematikk, naturfag, norsk	140 timer Musikk, dans og drama	196 timer Lytting og Musikk (for musikkelever)
VG2 980 timer	504 timer Fremmedspråk, geografi, historie, matematikk, norsk, samfunnsfag	336 timer Ergonomi og bevegelse, instruksjon og ledelse, instrument, kor og samspill, musikk i perspektiv	140 timer Musikk fordypning/ samisk musikk og scene
VG3 981 timer	365 timer Historie, norsk, religion etikk	476 timer Ergonomi og bevegelse, instruksjon og ledelse, instrument, kor og samspill, musikk i perspektiv	140 timer Musikk fordypning/ samisk musikk og scene
= 2943 timer	= 1515 timer	= 952 timer	= 476 timer

Elever på musikklinja har 35 undervisningstimer ukentlig mens elever på studiespesialiserende til sammenligning har 30 undervisningstimer. Over tre år utgjør dette en differanse på 420 undervisningstimer, noe som tilsvarer tre ekstra programfag. Flere utdanningsministere har uttalt at det er forventet at elever på videregående skole bruker omtrent 2 timer daglig på lekser. Musikkelever som ønsker å studere musikk videre bør i tillegg bruke 2-3 timer daglig på øving (se pkt. 2.1). Totalt gir dette en arbeidsdag på 11-12 timer for musikkelever som vil satse på musikk og samtidig prestere godt i andre fag. Tid brukt på øving er i dag ikke tilgodesett som en del av utøvende emner eller tatt høyde for i det totale timeantallet.

Det er derfor ikke så merkelig at mange som nå studerer musikk har valgt studiespesialiserende eller ulike privatistordninger framfor musikklinjen fordi det totalt sett gir mer tid til fordypning på instrumentet. En NIFU-rapport fra 2016 (Lødding, Markussen, & Wollscheid) viste også at elever på Musikk, dans, drama fikk dårligere avgangskarakterer i fellesfagene enn elever med samme startkompetanse på studiespesialiserende. Det er sannsynlig at dette henger sammen med det høye timeantallet, og manglende tid til fordypning. Det høye timeantallet er også noe som er problematisert av Fagråd for musikk, dans, drama som i sin høringsuttalelse til Liedutvalget anbefalte at det reduseres i timeantallet på fellesfag og dermed gis mer tid til fordypning og øving (Fagråd for musikk, dans, drama, 2019).

På videregående er det *undervisningstimene* i et emne som avgjør størrelsen på emnet. I høyere utdanning bruker man i stedet studiepoeng for å angi *forventet arbeidsinnsats* i et gitt emne. Til eksempel har en student på 1. år bachelor i utøvende musikk 27 studiepoeng til hovedinstrument. Dette tilsvarer omtrent 730 timers arbeid, hvorav hovedparten av dette er tiltenkt egenarbeid på instrumentet. En vesentlig del av utviklingen for en utøvende musiker skjer rett og slett på øverommet *mellom* undervisningstimene. Dette er en vesentlig forskjell fra danseopplæring, der øving hovedsakelig skjer i gruppe under instruksjon av en lærer, og som derfor klassifiseres som undervisning. Dette viktige særpreget ved musikerutdannelsen, sammenlignet med for eksempel ballett, er tidligere blitt påpekt i et brev fra 2012 fra Musikkhøgskolen til Kunnskapsdepartementet:

I MDD er dette for dansens vedkommende løst ved at det er mange dansetimer som i realiteten er kollektiv, veiledet øving. For musikk er det få instrumentaltimer, mens fokuset på undervisningstimetall som tellekant gjør at timeplanen i stedet må fylles opp med andre undervisningsfag som igjen krever sin forberedelse, og den nødvendige tiden til øving blir borte.

Norges musikkhøgskole anbefalte derfor i sitt brev til Kunnskapsdepartementet i 2012 at det burde gjøres en utregning som viser det egenarbeidet som en musikkelev på vgs må legge ned for å nå læreplanens mål for hovedinstrument og bi-instrument, deriblant at opplæringen skal «bidra til at den enkelte kan forberede og kvalifisere seg for inntak til utøvende og pedagogiske studier ved universiteter og høyskoler» (vilbli.no). Nasjonalt fagorgan for utøvende og skapende musikk har også tidligere problematisert at startkompetansen hos studenter på høyere musikkutdanning ikke er tilstrekkelig høy på alle instrumenter ved alle institusjoner, og at MDD ikke i seg selv er tilstrekkelig for å oppnå ønsket startkompetanse på alle instrumenter (Sætre m.fl., 2018).

På grunn av det høye timeantallet og en manglende forståelse av øvemengden som forventes av en ung utøver, vil arbeidsgruppen hevde at dagens MDD ikke fungerer som en adekvat forutdanning for unge utøvere som ønsker å satse på en utøvende karriere. Dette gjelder spesielt for instrumenter som krever mye øving i tidlige år, som klassiske strykeinstrumenter og klaver, men også elever som spiller andre instrumenter og andre sjangere har behov for tid til fordypning i disse viktige årene.

I det følgende vil arbeidsgruppen vise eksempler på to musikklinjer som tilbyr en mer spisset fordypning innenfor mulighetene som finnes i dagens lovverk for å omdisponere timeantallet for enkeltelever. Dette gir elevene mer tid og rom til øving og fordypning. Musikklinjene har også inngått samarbeid med høyere musikkutdanning om undervisning i utøvende emner.

3.3.1 Eksempler på tilpasninger i MDD

På den nye Edvard Munch videregående skole i Oslo sentrum ble det i 2015 startet opp et alternativt musikklinjetilbud der elever først kvalifiserer seg gjennom opptak til BDMs *Unge Talenter*, og så søker opptak til Edvard Munch vgs. Undervisning i faget *Musikk* i vg1 og *Instrument, kor og samspill* i vg2 og 3 gis delvis av lærere ved BDM, og de elevene dette gjelder har to spilletimer i uken siden de også er elever på *Unge Talenter*. Tilbudet har vært gitt til inntil 10 elever per årskull. Måltallet for høsten 2019 var å ta inn 16 elever.

Elevene deltar normalt på et konsertprosjekt på skolen per år og de deltar også ofte frivillig i klassens øvrige musikkaktiviteter. De får anledning til å bruke inntil 25 % av skoleuka til egenøving, men må likevel gjennomføre alt av vurderinger og elevarbeider i fagene på Edvard Munch vgs. Det er så langt bare klassiske orkesterinstrumentalister, pianister og sangere som kan søke om dette tilbudet. Elever utenfor Oslo kan søke om plass, og hjemfylket er da forpliktet til å stille med gjesteplassgaranti.

Også Kongsbakken vgs i Tromsø har opprettet en *talentlinje* der undervisningen gis i samarbeid med *Unge talenter Nord* og Musikkonservatoriet ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. Planen er at det årlig skal tas opp tre elever til dette tilbudet. Elevene får da to undervisningstimer på hovedinstrument i uken, og et tilpasset opplegg for kammermusikk, orkesterprosjekter og interpretasjon. Som for Edvard Munch vgs må elevene først kvalifisere seg til linjen og så søke ordinært opptak til MDD.

Begge skolene benytter seg av muligheten som finnes i dag til å omdisponere inntil 25 % av undervisningen i et emne, noe som fastsettes individuelt for hver elev i samråd mellom elev, lærere og foreldre.

Skoleeier kan omdisponere inntil 25 prosent av timene som er fastsatt i det enkelte fag for enkeltelever. Omdisponeringen skal kunne føre til bedre måloppnåelse i fagene samlet sett for eleven. Den enkelte elev eller forelder må samtykke til omdisponeringen. Omdisponeringen av timer forutsetter at eleven får opplæring i alle kompetansemålene i læreplanene for fag. (Udir-1-2019).

3.3.2 Landslinjer på MDD

Linjene omtalt ovenfor er ikke definert som landslinjer, og er derfor i utgangspunktet kun åpne for søkere bosatt i henholdsvis Oslo eller Troms og Finnmark. Hvis elever fra andre deler av landet ønsker å gå på en av disse linjene må de ha en gjesteplassgaranti fra sitt hjemfylke. Hvis en linje derimot er definert som en landslinje fordi linjen tilbyr noe særegent som ikke finnes andre steder i landet, er den imidlertid åpent for søkere fra hele landet. Dette er en måte å sikre at elever har samme tilgang til elevplass. I musikk finnes det to slike landslinjer, en for jazz i Molde og en for folkemusikk i Vinstra.

Det ble i 2018 opprettet en landslinje for jazz ved Molde videregående skole med opptil 9 elevplasser i hver klasse. Undervisningen gis av lærere ved Molde kulturskole, videregående skole og NTNU, og elevene har også samlinger ved NTNU. Deler av de utøvende og teoretiske musikkemnene undervises med en spesifikk jazzinnretning, samt at det skal være et større fokus på gehørbasert undervisning, improvisasjon, og ensemblespill enn på ordinære musikklinjer.

På Vinstra videregående skole er det en landslinje for folkemusikk som har eksistert siden 1997. Også her undervises noen av fagene felles med de andre elevene på musikklinja, mens andre fag undervises i egne grupper for dem med fordypning i folkemusikk. Elevene får undervisning på hovedinstrument og et bi-instrument, som hardingfele, munnharpe, gitar eller piano. I tillegg får de opplæring i kveding, folkedans.

3.4 Det nasjonale talentutviklingsprogrammet Unge musikere

Som beskrevet under pkt. 2.2, ble ansvaret for forutdanningen overtatt av andre aktører da musikkutdanningsinstitusjonene ble definert som høyere utdanning. I *Boysenutredningen* (Boysen m.fl., 1999) pekte utvalget på behovet for at høyere musikkutdanning fikk *ansvar for og bevilgning til å ivareta undervisning for spesielle talenter i aldersgruppen under 19 år, på linje med det som er vanlig i svært mange andre sammenlignbare land* (s. 16). Arbeidsgruppen framhevet viktigheten av at dette ble gjort i et samarbeid med lokale kulturskoler og MDD-linjer. Utdannings- og forskningsdepartementet fulgte opp forslagene fra *Boysenutredningen* i stortingsmelding nr. 18 (2001-2002) *Kvalitetsreformen – Om høyere kunstudanning* der de skrev at de ville ta initiativ til en forsøksordning med sikte på at de høyere musikkutdanningsinstitusjonene skulle «få et visst ansvar for å ivareta talenter i aldersgruppen under 19 år». Nasjonalt råd for utøvende musikkutdanning og musikkvitenskap (nåværende FUM) fikk i oppgave å utforme et forslag til plan for hvordan programmet kunne se ut, og gjøre en kostnadsberegning av dette (Bjøranger m.fl., 2003). Det nasjonale talentutviklingsprogrammet *Unge musikere* (TUP) ble så opprettet i 2004 ved alle de statlige institusjonene for utøvende musikkutdanning, og Musikkhøgskolen fikk ansvar for å koordinere programmet.

Talentutviklingsprogrammet skal sikre best mulig ivaretagelse av spesielt talentfulle ungdommer i aldersgruppen 13 – 19 år. Programmet skal omfatte hele landet og skal iverksettes i et samarbeid mellom Norges musikkhøgskole, og konservatorieutdanningene ved høgskolene i Tromsø, Stavanger og Agder, Universitetet i Bergen og NTNU. Programmet skal i prinsippet kunne omfatte alle instrumenter og sjangere. Det er en forutsetning at undervisningstilbudet for den

enkelte elev som normalordning skal gis i et samarbeid med elevens kultur- og musikkskole eller videregående skole. (Bjøranger m.fl., 2003, s. 6)

Det ble anbefalt at programmet var gratis, med mulighet for reisestøtte for elever med lang reisevei. Det er også slik det er blitt praktisert.

Prinsippet om at tilbudet skal gis i samarbeid med elevens lokale opplæringstilbud innebærer at elevene fortsetter å spille hos sin lokale lærer og være aktiv i lokalmiljøet, samtidig som de kommer til programmet til samlingene. Der får de da spilletimer med en TUP-lærer og muligheter for orkester og ensemblespill, som de kanskje ikke har mulighet til på sitt hjemsted.

Programmet har to ulike tilbud:

- 1) Et lørdagsskoletilbud der elevene møtes til samspill, musikkteoriundervisning og hovedinstrumentundervisning omtrent 12 lørdager i året
- 2) Programmet *Unge musikere*, der en mindre gruppe elever mellom 16 og 19 år får tilbud om ukentlige spilletimer av lærer ansatt ved programmet og tilbud om å være med i aktiviteter ved bachelorutdanningen, som orkesterprosjekter, mesterklasser og konserter m.m.

I utredningen ba man om en oppstartbevilgning til 75 plasser nasjonalt. Dette skulle så bygges ut til 105 plasser, med dertil økt bevilgning. I Tid for Talent (Norges musikkhøgskole m.fl., 2008) ba man om en videre økning til 250 plasser. Bevilgningen har imidlertid ikke økt siden oppstartbevilgningen ble gitt, utover en prisjustering. Programmet har derfor ikke fått den utviklingen og ekspansjonen som var tenkt.

Tabellen nedenfor viser elevfordelingen på de ulike institusjonene. Vi ser at elevtallet er høyere enn det det gis bevilgninger for, der midler enten tas fra andre potter, eller ved at tilbudet som gis er mindre ekspansivt enn det som var planen.

Sted	Klassisk	Rytmask	Folkemusikk
<i>Talent sør</i> – (Universitetet i Agder +kulturskolen)	11	7	-
<i>Unge talenter Bjergsted*</i> (Universitetet i Stavanger, kulturskolen, Dextra musica og Senter for talentutvikling BD)	42	11	-
<i>Griegakademiets Unge talenter</i> (Bergen)	18	16	-
NTNU (Trondheim)	17 (tall fra vår 2017)	-	
NMH (Oslo)	68	8	5
Unge talenter Nord (Tromsø)	28	5	-

* *Unge talenter Bjergsted* og *Unge talenter Nord* har hatt en økning i elevtall etter sammenslåingen med kulturskolens fordypningsprogram.

I utredningen fra 2003 åpnet man for at de ulike studiestedene kunne utvikle modellen videre ut fra lokale behov så lenge hovedpremissene med programmet ble ivarettatt, noe som har skjedd på ulikt vis i de ulike regionene. I Stavangerregionen har talentprogrammet siden 2015 vært organisert sammen med kulturskolens fordypningsprogram under navnet *Unge talenter Bjergsted*. Høsten 2019 startet *Unge talenter Nord* opp, også her et samarbeid mellom *Unge Musikere* på Universitetet i Tromsø og Tromsø kulturskole. Gjennom slike samarbeid har miljøer som tidligere var svært små blitt mer robuste, med større muligheter for å få til samspill i relevante besetninger. Ved Norges musikkhøgskole har man i tillegg til å ha det

opprinnelige talentutviklingsprogrammet bidratt til å utvikle *UngMusikk*, som nå omfatter hele Viken.

Ideen om at eleven skal beholde sin lokale tilknytning og få undervisning hos sin lokale lærer, samtidig som eleven går hos en TUP-lærer, har i mange tilfeller vært utfordrende. Det har blant annet vært vanskelig å få etablert rutiner for lærersamarbeid mellom elevens lokale lærer og TUP-lærer siden det ikke har vært avsatt ressurser til dette. Et slikt to-lærersystem er også uvanlig i internasjonal sammenheng. Mens to lærere som samarbeider godt om elevens utvikling kan være stimulerende og øke elevens selvstendighet, kan to lærere som ikke samarbeider føre til stress hos eleven og heller forsinke utviklingen. I tillegg oppstår det gjerne kollisjoner mellom aktiviteter i elevens lokale miljø og på TUP-programmet, noe som har vanskeliggjort progresjonen på programmene, og da spesielt i ensemble og musikkteoriundervisning. Flere av institusjonene har hatt relativt få elever på TUP-programmet, og det er derfor veldig positivt at programmet flere steder nå samarbeider tett med lokale aktører, enten med den lokale kulturskolen, videregående skoler eller begge.

3.4.1 UngMusikk

UngMusikk (tidligere Follopiloten), er en del av Musikkhøgskolens talentutviklingssatsning og beskrives derfor i dette kapitlet. Prosjektet er et samarbeid mellom Norges musikkhøgskole og musikkopplæringen i kommuner i Viken. Formålet med prosjektet er å styrke kunstens og kulturens plass i opplæringen og i lokalsamfunnet, styrke og tydeliggjøre den faglige virksomheten i kulturskolene og utvikle de samarbeidende kulturskolene til foregangsskoler i nasjonal sammenheng.

Akershus fylkesting (nå Viken fylkesting) bevilger 2,5 millioner kroner per år til dette tiltaket. Avtalen omfatter samarbeidstiltak for kulturskoler, videregående skoler, folkehøgskoler og andre kompetansemiljøer innenfor musikk i Viken fylke. NMH bidrar som kompetanseleverandør inn mot de ulike skoleslagene og nettverkene. En lang rekke ulike aktiviteter inngår i UngMusikk: Samarbeid om praksis for NMH studenter, mesterklasser, nettverksbygging i de lokale lærermiljøene, prosjekter med fokus på kultur og næring og enkeltprosjekter rettet mot spesielle instrumentgrupper, sjangere og aktiviteter (som dirigering og komposisjon). Et viktig enkelttiltak har vært å styrke tilbudet i kulturskolene ved å gi tilbud om individuell undervisning og mesterklasser til kulturskoleelever. Elevene i kulturskolens fordypningsprogram har etter opptaksprøve fått 8 undervisningstimer per år hos en lærer ved NMH, og det har vært ressurser i prosjektet til at elevens lærer har kunnet delta på timene med NMH-læreren. Dette har muliggjort et godt samarbeid om elevens utvikling, og både lokal lærer og NMH-lærer har opplevd organiseringen som verdifull og inspirerende (Bjøntegaard, 2018). Mesterklasseprogrammet har vært åpent for en større elevgruppe enn fordypningsprogrammet, med målsetning om å utvikle et godt og samlande miljø for «elever som ønsker å satse litt ekstra» (Bjøntegaard, 2018). Modellen for UngMusikk viser at det er flere måter høyere musikkutdanning kan oppfylle sitt samfunnsoppdrag på, og er et eksempel på at man gjennom samarbeid kan nå ut til mange elever på kulturskoler og videregående skoler med et forsterket tilbud. NMH har i sin talentutviklingsstrategi (NMH, 2019) valgt å satse videre på dette samarbeidet, i tillegg til talentutviklingsprogrammet Unge musikere.

3.5 Barratt Due musikk institutt

Barratt Due musikk institutt ble grunnlagt i 1927, og er i dag organisert som en privat stiftelse. Institusjonen er i dag den eneste i Norge som tilbyr både begynneropplæring, fordypningsprogram for barn og unge og høyskoleutdanning. Da de andre musikkutdanningsinstitusjonene ble statlige, ønsket BDM å fortsette som privateid institusjon for å kunne fortsette med å gi et tilbud «*fra musikkbarnehage til konsertpodium*» (Barratt Due musikk institutt, 3.1.20). Tilbudene er konsentrert om klassisk musikkopplæring, for symfoniske blåsere og strykere, pianister og sangere.

3.5.1 Musikk skolen Barratt Due

Musikk skolen Barratt Due omfatter musikkbarnehage, musikk skole og samarbeidet om *Musikk på Majorstuen*. Musikkbarnehagen har gruppetilbud for babyer fra 3 måneder og opp til seks år. Elever kan fra femårsalder søke opptak til musikk skolen der de får hovedinstrumentundervisning og samspillmuligheter. Dette tilbudet gis opp til og med 4. klasse. Samlet sett har BDM 320 elever tilhørende musikk skolen og representerer en viktig rekrutteringsbase for de øvrige fordypnings- og talentutviklingstilbudene i Osloregionen.

Musikk skoletilbudene lokalisert på Barratt Due og opp til omtrent 10 års alder er i dag fullfinansiert gjennom foreldrebetaling, noe som ikke er ideelt med tanke på tilgjengelighet og inkludering. *Musikk på Majorstuen* er imidlertid gratis, slik all offentlig grunnskole i Norge er.

3.5.2 Unge Talenter Barratt Due

Unge Talenter ved Barratt Due musikk institutt (UTBD) i Oslo har omtrent 75 elevplasser til barn og unge opp til 19 år. De tilbyr undervisning på symfoniske blåse- og strykeinstrumenter, sang og klaver. Elevene har 60 min undervisning på sitt hovedinstrument per uke, musikkteoriundervisning, kammermusikk med ressurs til lærerveiledning og orkesterøvelser omtrent hver helg med enten symfoniorkesteret eller kammerorkesteret. Elevene har også tilbud om jevnlig mesterklasser med interne og eksterne. Elever som bor for langt unna til å komme ukentlig, kommer i stedet til *tutthelger* på instituttet omtrent hver tredje helg og deltar på orkester og kammermusikk hvis mulig, i tillegg til undervisning i hovedinstrument og musikkteori. *Unge Talenter* avdeling Bergen drives sammen med Bergen kulturskole, men da kun for strykere. For øyeblikket er det Senter for talentutvikling BD (SFTBD) som finansierer de 15 plassene i Bergen.

Elevene på *Unge Talenter* har årlige spilleprøver med tilbakemelding fra en jury bestående av ledere og lærere ved programmet. De har nivåinndelt musikkteori, der du må bestå det ene nivået for å kunne gå videre. Alle som ønsker det får spille kammermusikk og får jevnlig veiledning av lærer i dette. Det arrangeres også jevnlig mesterklasser med interne lærere og eksterne gjestende musikere, både fra Norge og utlandet.

Fra høsten 2021 vil 48 av de 75 plassene ved UTBD opptas av elever ved Edvard Munch videregående skole. Det vil da i praksis bli færre plasser til elever under videregående alder i dette tilbudet enn tidligere.

Oppbygging av faglig kompetanse i talentutvikling gjennom mange år har ført til at BDM i dag er en ledende institusjon innen talentutvikling, både i Norge og internasjonalt. Elever fra *Unge Talenter* har hevdet seg svært godt i en rekke nasjonale og internasjonale konkurranser, festivaler og konserter. Programmet har høy søkning, og mange flere kvalifiserte søkere enn det er mulig å gi plass til. Ved at elever på Edvard Munch vgs tar opp mange av plassene vil det bli færre plasser enn tidligere til talenter under 16 år. Visjonen til UTBD er «*Å skape et rom som gir mulighet til å ta et realistisk valg om å bli musiker*» (Barratt due musikk institutt, 2019). Dette lykkes de også med, der avgangselevene som ønsker det kvalifiserer seg til høyere musikkutdanning, enten ved instituttet, eller ved andre institusjoner i Norge og internasjonalt.

Det er verdt å merke seg at *Unge Talenter* har et begrenset instrumenttilbud. Det er derfor behov for at andre aktører tilbyr program med lignende omfang på andre instrumenter og i andre sjangere.

3.5.3 Orkestervirksomheten ved Barratt Due musikk institutt

Instituttet har en utstrakt orkestervirksomhet, der de yngste strykerne starter i noen av Barneorkestrene (6-12 år)² deretter i Kammerensemblet og i Juniorensemblet. Strykerelevne på *Unge Talenter* spiller i Juniororkesteret. Blåserelvene på *Unge Talenter* spiller enten i Kammerakademiet eller i Messingensemblet. Blåserne og strykerne på *Unge Talenter* spiller også i *Barratt Dues Unge Symfoniorkester*, der samtlige musikere er under 20 år. Alle blåsere og strykere ved BDM skal ha et samspillstilbud tilpasset sitt nivå.

3.6 Satsninger under Talent Norge

Talent Norge startet opp i 2015 med ambisjon om å *gi fremragende kunstneriske talenter muligheter til å realisere sitt fulle potensial* (talentnorge.no). I 2018 støttet de 23 ulike initiativ på musikkfeltet i samarbeid med private aktører. Dette har muliggjort mange viktige satsninger på musikk- og kunstfeltet, og bidratt til et viktig samarbeid mellom private og offentlige aktører. Nedenfor er noen av satsningene til Talent Norge som er rettet spesielt mot aldersgruppen opp til 19 år omtalt.

3.6.1 Senter for talentutvikling Barratt Due

Talent Norge har bidratt til utviklingen av *Senter for talentutvikling Barratt Due* (SFTBD) som ble startet opp i 2013 med støtte fra Kavlifondet. Senteret støttes i tillegg av Sparebankstiftelsen DNB, skipsreder Tom Wilhelmsens stiftelse, Dextra Musica, Westfal-Larsens Allmenntilleggs Fond og Fana Sparebank. Senteret skal *bidra til å heve nivået på norske kandidater til høyere utøvende musikkutdanning ved å bedre rammevilkårene for talentutvikling nær der talentene bor*. Senteret bidrar til viktig nettverksbygging mellom ulike miljøer gjennom nasjonale konferanser og kompetansehevende aktiviteter, som f.eks. kurset i øving som avholdes i alle regioner høsten 2019 og våren 2020. Intensjonen med senteret er å bidra til at de ulike aktørene og initiativene i sektoren har en fellesnevner som sikrer at satsningene, både offentlige og private, er koordinerte og kalibrert mot et internasjonalt nivå. I tillegg er det et mål å sikre et godt samarbeid på tvers av regioner, slik at kunnskap deles og ressursene er optimalt utnyttet, til beste for norske musikk talenter. Senteret har vist å fylle en rolle sektoren har behov for, og ambisjonen har siden starten vært å oppnå en varig, nasjonal funksjon med offentlig finansiering. Per i dag har senteret støtte fram til og med 2021.

Senteret ga høsten 2019 ut veiledningen *Et optimalt utdanningsløp for instrumentalister* der det skisseres hva begynneropplæring, fordypning, spisset fordypning og et forutdanningsprogram bør omfatte, og hvilken egeninnsats som forventes på de ulike nivåene. I følge veiledningen bør et fordypningsprogram inneholde én 45-60 minutters hovedinstrumenttime ukentlig i tillegg til undervisning i musikkteori og samspill, slik det gjøres på mange kulturskolers fordypningsprogram, på MDD og *Unge Talenter*. Et spisset fordypningsprogram bør i tillegg til dette inneholde ytterligere én time hovedinstrumentundervisning per uke. Det er i dag bare elever som kombinerer ulike program som får et slikt tilbud. Dette gjelder for eksempel elever som både går på *Musikk på Majorstuen* eller Edvard Munch vgs, kombinert med plass på BDMs *Unge Talenter*.

Forutdanningen bør ifølge veiledningen være organisert av høyere utdanning i samarbeid med andre aktører, og opptak bør baseres på samme kriterier som opptak til høyere utdanning, men

² Aldersgrensene er kun veiledende

da ikke nødvendigvis med høy måloppnåelse. Basiselementer på dette nivået beskrives som to timer med hovedinstrumentlærer i uken, kammermusikk/samspill/orkester, samt musikkteoretisk undervisning på høyt nivå og mulighet for å forsere basisfag på bachelornivå. Egeninnsats bør ifølge veiledningen ideelt sett være fra 3-8 timer per dag, inkludert egenøving, timer med lærer, samspill, orkester, musikkteori og annet musikkrelatert arbeid. Elevene på forutdanningen bør ha tilbud om å delta på aktiviteter sammen med bachelorstudenter. Det anbefales også at elevene får tilrettelegging i andre skolefag for å få tilstrekkelig tid til egenøving, kurs og orkester/samspillsprosjekter.

3.6.2 Talent Norge Junior

Talent Norge Junior sikter mot «systematisk talentutvikling også blant de yngre utøverne», spesifisert som utøvere i aldersgruppen 13-18 år. Ideen er at programmene under denne paraplyen skal fungere som en bro mellom regionale aktører og toppsatsningene i Talent Norge. *Antihype* har band og artister som ønsker å skape en karriere med base i Nordland som målgruppe. Programmet skal bidra til kompetanseheving, nettverksbygging og rekruttering. Det Norske Jentekor har også fått finansiering til et sommerakademi for korets egne sangere og andre søkere fra hele landet i alderen 12-18 år. I tillegg har *Papillon*, *Dirigentløftet* og *Senter for talentutvikling BD* egne satsninger som inngår under Talent Norge Junior.

3.6.3 Crescendo

Crescendo er et mentorprogram for unge klassiske utøvere, delt opp i et mentorprogram for solister og kammermusikkensembler, og orkesterprosjektet *Ung Filharmonien*. *Crescendo* har som formål å knytte bånd mellom de fremste talentene på ulike nivåer og det fremste sjiktet i det profesjonelle musikklivet. Prosjektet er et samarbeid mellom Festspillene i Bergen, Oslo-Filharmonien og BDM. For øyeblikket deltar 7 musikere under 25 år i mentorprogrammet, mens rundt 80 ungdommer får spille side om side med Oslo-Filharmonien i orkesterprosjektene til *Ung Filharmonien*. Også i Bergen har man et lignende initiativ, kalt *Ungdomssymfoniorkesteret BFUng*, drevet av Bergen Filharmoniske orkester, men ungdommene spiller her i eget symfoniorkester og ikke side om side med orkesterets musikere.

3.6.4 Øvrige satsninger

- *Papillon* er et talentprogram for unge musikere (16-21 år) knyttet til *Valdres Sommersymfoni*. Deltagerne får tett oppfølging fra anerkjente pedagoger og etablerte artister.
- *Dirigentløftet* – har som mål å «heve nivå, dyrke kompetanse, øke status, skape samarbeid og bidra til økte karrieremuligheter for Norges dirigenter» (dirigentloftet.no). De arrangerer mentorprogram, ungdomskurs og dirigentkurs for aktører i hele musikkutdanningsfeltet.
- *KonstKnekt* – målgruppen er unge orkestermusikere og er et samarbeid med musikere fra Berliner Philharmoniker
- *Trondheim kammermusikkskolen* – kammermusikk, instruksjon og mentormøter for unge instrumentalister, sangere, dirigenter og komponister. Utøverne må være mellom 15 og 30 år og bosatt i Trøndelag.

I tillegg er det flere satsninger som omhandler unge musikere under utdanning eller i etableringsfasen, som *Jazzintro*, *LIMPImentor*, *KUPP*, *Talentprogram ved Arktisk Filharmonien*, *Jiri Hlinkas Klaverakademi* og *ArtEx*.

Initiativene under Talent Norge må imidlertid ses på som tillegg til forutdanningen, i og med at midler tildeles for begrensede perioder.

4. Internasjonale eksempler på forutdanning i musikk og forutdanning i ballett og idrett

En kartleggingsundersøkelse utført av AEC (2007), viste at de fleste land i Europa har modeller for forutdanning som forbereder elever til opptak til høyere musikkutdanning. Blant ulike identifiserte modeller, finnes blant annet spesialiserte musikkprogram integrert i grunnskole, og programmer organisert av høyere musikkutdanning, i regi av statsstøttede musikkskoler eller av private stiftelser. Som hovedregel mottar disse programmene statsstøtte, og noen har en moderat elevbetaling i tillegg.

I dette kapitlet ønsker vi å vise frem noen internasjonale eksempler på forutdanning, forstått utfra definisjonen til Full Score (se pkt 2.3) som høyt spesialiserte program som både har som mål og som er i stand til å kvalifisere studenter til opptak på høyere musikkutdanning og for en videre karriere som musikere.

Vi vil i det følgende beskrive hvordan forutdanningen organiseres ved institusjoner i henholdsvis Nederland, Tyskland, Finland og Philadelphia, USA. De fire programmene er organisert på ulike måter, men alle er eksempler på at høyere musikkutdanning tar et betydelig ansvar for, og mottar tilstrekkelig finansiering til å drive forutdanning til høyere musikkutdanning. Et annet fellestrekk er at elevene underveis i alle programmer kan ta høgskoleemner på forskudd.

De tre europeiske programmene er medlem av *Young Music Talents in Europe*, et europeisk nettverk av skoler som tilbyr spesialisert forutdanning i musikk, der også BDM er med. Formålet med nettverket er å få til samarbeid om mesterklasser, orkesterprosjekt og lærerutveksling.

4.1 Nederland – Juniortalentskolen på musikkonservatoriet i Den Haag

Juniortalentskolen (JTS) ved Musikkonservatoriet i Den Haag ble startet allerede i 1956, og er et grunnskoleopplæringstilbud med integrert musikkfordypning fra 5. klasse og opp til og med videregående. Barn kan motta musikkopplæring på JTS før 5. klasse, og det er også mulig å gå på en lokal grunnskole og likevel være elev ved musikkdelen av programmet.

Programmet er en del av musikkonservatoriets tilbud, og lærerne er ansatt ved konservatoriet. Noen lærere underviser på begge nivåer, mens andre kun underviser på JTS. Dette er den eneste skolen av sitt slag i Nederland som tilbyr musikkfordypning integrert i grunnskoleopplæringen. Grunnskole delen av tilbudet gjennomgår jevnlig en evaluering av det nederlandske utdanningsdepartementet, og musikktilbudet ble evaluert spesielt av MusiQuE i 2016. Det er færre undervisningstimer i allmennfag på JTS sammenlignet med ordinære skoler, og de har en viss fleksibilitet. Dette muliggjør tid til øving og fordypning, samtidig som elevene møter de samme faglige kravene i fellesfag som de ville gjort på en vanlig skole. Selv om elevene har færre undervisningstimer, gjør de det likevel generelt bedre i allmennfag enn gjennomsnittet i ordinære skoler. Elevene kan underveis ta høgskoleemner på forskudd.

Juniortalentskolen har elever på musikk, dans og visuell kunst/design. Elevene fra de ulike disiplinene mottar grunnskoleundervisning sammen, og har fordypningsfagene hver for seg. I 2016-17 var det totalt 238 elever på skolen, hvorav 162 musikk elever fordelt på klassisk og jazz. Elevene møter til øving kl. 08 hver dag, undervisningen går fra 09-17.30 seks dager i uka.

Opptak avgjøres på bakgrunn av en spilleprøve, en gehør-/musikkteoritest, en test i allmenne fag og et intervju. Elevene kan miste plassen sin dersom progresjonen ikke er tilfredsstillende.

Det er et uttalt mål for programmet at elevene ved 18-årsalder skal være godt kvalifisert for høyere musikkutdanning. Ifølge ledelsen går 90 % av elevene videre til høyere

musikkutdanning. Omtrent halvparten av disse fortsetter på konservatoriet i den Haag, og den andre halvparten til musikk institusjoner andre steder i Nederland eller utenlands.

Grunnskole delen av programmet finansieres på samme måte som andre grunnskoler i Nederland. Finansiering av musikk delen av programmet kommer fra staten via finansieringen til konservatoriet i Den Haag, og er på høyde med finansiering per høyskolestudent. I tillegg betaler elevene 1850 Euro i året i skolepenger med mulighet for å søke om stipend ved behov.

4.2 Tyskland – C.P.E. Bach i Berlin.

Carl Philip Emmanuel Bach Gymnasium (C.P.E. Bach) i Berlin er en av tre skoler i Tyskland med integrert musikkfordypning, der institusjoner for høyere musikkutdanning har ansvar for undervisningen i musikkemnene³. For C.P.E Bach i Berlin ligger dette ansvaret hos institusjonene Universität der Künste Berlin (UDK) og Hochschule für Musik «Hanns Eisler» Berlin.

På samme måte som Juniortalentskolen i Den Haag, tilbyr C.P.E Bach grunnskoleopplæring med integrert musikkfordypning fra 5. klasse og opp til og med videregående. Man kan søke seg inn på skolen på alle klassetrinn, men ikke senere enn trinn 11, som tilsvarer 1. år i videregående. Skolen har et så lavt timeantall som mulig i allmenne fag for å gi tid til musikkfordypning og øving.

Programmet har omtrent 140 elever fordelt på klassisk og jazz. Stort sett alle som gjennomfører denne linjen går videre til å studere musikk, dels ved de to moderne institusjonene i Berlin, UDK og *Hanns Eisler*, og dels ved andre musikkhøgskoler i Tyskland eller utenlands.

Finansieringen av musikkdelen skjer gjennom bevilgningen til *Hanns Eisler* og UDK, mens finansieringen av allmennfagene skjer som en ordinær bevilgning på linje med den som gis til andre offentlige grunnskoler og videregående skoler. Elevene betaler 240 euro per år i skoleavgift.

Opptak skjer basert på opptaksprøver med spilleprøve, teoritest og intervju.

Musikkgymsnasium finnes for øvrig mange steder i Tyskland, men det er bare skolene i Berlin, Dresden og Weimar som tilbyr individuell hovedinstrumentundervisning til sine elever som en del av programmet.

4.3 Finland – Sibeliusakademiets Junior Academy

Sibeliusakademiet i Helsinki har et *Junior Academy* der omtrent 100 elever hver lørdag deltar i samspill og får undervisning i teori og hovedinstrument av lærere ansatt ved Sibeliusakademiet. De fleste er i aldersgruppen 16-19 år, men unntaksvis tas det inn elever helt ned i 7-årsalderen. Elevene kan søke seg inn på både klassisk, folkemusikk og jazz, men hovedvekten tilhører klassisk sjanger. Sibeliusakademiets *Junior Academy* er åpent for internasjonale søkere, og det er mulig å ta høyskoleemner på forskudd mens man går på programmet.

Sibeliusakademiet i Helsinki tilbyr som del av sitt nasjonale oppdrag også undervisning og mesterklasser andre steder i Finland.

³ De to andre skolene ligger i Dresden og Weimar.

Elevene betaler 340 euro per år, og finansieringen skjer gjennom basisbevilgningen til universitetet. Siden det er et lørdagstilbud har mange av elevene lokale tilbud i tillegg. Programmet tilbyr individualiserte planer for hver enkelt elev.

4.4 USA, Curtis Institute of Music i Philadelphia

Curtis Institute of Music (CIM/Curtis) har i årtier vært anerkjent for å oppnå oppsiktsvekkende resultater hos sine studenter. Visjonen bak opplærings- og utdanningsløpet trekker sterke paralleller til BDM her i Norge, men har en innebygd formalisert struktur for hele løpet, noe vi ikke har i Norge. Curtis tilbyr utdanning på bachelor- og masternivå, og har i tillegg *Curtis Diploma* som ikke har noen nedre aldersgrense. CIM skiller ikke mellom begrepene *elev* og *student* og *Curtis Diploma* er likestilt med bachelor med hensyn til faglig innhold, utforming og krav til nivå. Studiene er gratis. Unge musikere med et høyt utøvende nivå kan dermed få utdanning av høy intensitet og kvalitet, uavhengig av alder og familiens inntektsnivå.

Curtis har omtrent 175 studentplasser, noe som er akkurat nok til å besette et fullt symfoniorkester og et operaprogram i tillegg til at de også tilbyr undervisning på piano, gitar, komposisjon, dirigering og orgel. Omtrent 4 % av de som søker får plass, noe som skaper et miljø bestående av svært høyt presenterende unge utøvere fra hele verden. Skolens lærere og gjestelærere er blant de mest anerkjente utøverne på sitt felt.

Kriterier for opptak til Curtis Diploma er først og fremst et høyt musikalsk utøvende nivå. I tillegg må studenten være innrullert i akkrediterte offentlige eller private grunnskoler og/eller videregående skoler. For å oppnå diplom, forutsetter skolen at studenten har fulgt programmet i minimum to år, fått karakterer over 2.0 i grunn- og videregående skole (hvor 4.0 er høyest) og at vedkommende har en minimumsportefølje av utøvende, teoretiske og kunstfaglige musikkfag.

4.5 Forutdanning i ballett og idrett

4.5.1 Forutdanning i klassisk ballett

Ballettdansere har en kort yrkeskarriere, som normalt starter når danseren er 19-20 år og varer til rundt 45-årsalderen. Viktige elementer i den klassiske ballettutdannelsen er tidlig start, mengdetrening fra tidlig alder og undervisning i felles klasser. Fra 9-årsalderen anbefales tre ballettklasser á 90 minutter ukentlig, og fra 10-årsalderen er det anbefalt å ha individuelle treningsopplegg og alternativ trening ved siden av gruppeundervisningen.

Ballettskolen ved Den Norske Opera og Ballett (DNO&B) tar inn elever ned til 6 år. De skriver på sine nettsider:

For en som ønsker å drive seriøst med ballett anbefales det å ikke vente for lenge med å søke, da det erfaringsmessig blir vanskeligere å komme inn jo eldre man er. Dette henger sammen med treningsomfanget som er større enn ved de fleste private ballettskoler og den tette oppfølging små grupper muliggjør. (Operaen, 2019)

Ruseløkka skole tilbyr et program for elever på ungdomstrinnet, der elevene får den ordinære undervisningen ved Ruseløkka og ballettundervisningen ved DNO&B sin Ballettskole. Programmet er landsdekkende, har opptaksprøve og elever bosatt utenfor Oslo kommune må ha gjesteelevsgaranti fra sin hjemkommune. Den ukentlige ballettundervisningen er på 10 timer i 8. klasse og 15 timer i 10. klasse. I tillegg har elevene innstudering av repertoar, forestillinger og egentrening. DNO&Bs ballettskole har tatt initiativ til talentutviklingsprogram flere andre steder i landet og har i dag enkelte hospiterende elever fra 7.-10. klasse som deltar på helgesamlinger.

Den Norske Ballettskole er et annet, privatdrevet tilbud, lokalisert i Oslo og Bærum. Skolens elever er mellom 6 og 18 år. Undervisningen skjer på ettermiddagstid og i helger, og kommer i tillegg til grunnskole/vgs. Opplæringen gir i seg selv ingen formell kompetanse. Fra starten kan elevene delta på dansetrening to dager i uken. Mengdetreningen øker med alderen opp til seks treninger i uken fra rundt 13-års alder. Skolens elever har kvalifisert seg til KHiOs bachelorprogram, samt til opptak på anerkjente internasjonale skoler og kompanier.

I Norge er ikke MDD tilrettelagt for mengdetreningen som er nødvendig på klassisk ballett, og danselinjene på MDD har derfor kun elever på samtidsdans, jazzdans og street dance. Det finnes en rekke ballettskoler i Norge, både privatdrevne og i kulturskolens regi. Likevel er disse programmene sjelden spisset nok til at de leder fram til en karriere som ballettdanser, med noen få unntak, som kulturskolen i Bergen som de siste årene har satset på ballett.

Kunsthøgskolen i Oslo tilbyr en bachelor i klassisk ballett der inntakskravet er fullført grunnskole. Det er ikke krav om generell studiekompetanse. Programmet tar inn norske og internasjonale studenter fra 15 år basert på opptaksprøve og fysiske tester. I tillegg til en bachelorgrad gir studieløpet på KHiO generell studiekompetanse med vgs-fagene norsk, engelsk og samfunnsfag.

Internasjonalt finnes det ulike modeller for opplæring og utdanning i klassisk ballett. I land med lang tradisjon innen kunstarten, som Russland, Frankrike, Finland og England, er det flere skoler som tilbyr et løp for elever fra 7-18 år, der spisset ballettundervisning er integrert i skolehverdagen. Eksempler på dette er Vaganova Ballet Academy, Bolshoj Ballet Academy, Royal Ballet School og ballettskolen ved Operaen i Paris. Elevene bor da gjerne på internat. De fleste skoler i det internasjonale toppsjiktet er i dag avhengig av internasjonal rekruttering for å sikre et tilfredsstillende høyt nivå.

I andre land tilrettelegges tilbudet rundt offentlig eller privat skole og ofte betyr dette at elevene ikke får noen formell kompetanse utover grunnskolen. Enkelte skoler tilbyr, som i Norge, bachelorprogram fra 15-16 års alder, eller som del av videregående opplæring, som blant annet i Sverige.

Når det gjelder klassisk ballett har det altså vært mulig å finne løsninger hvor opplæringen går utenom de ordinære utdanningsløp. Det er imidlertid en utfordring at en satsning mot en karriere som profesjonell ballettdanser vanskelig lar seg kombinere med å oppnå formell studiekompetanse. Dette vanskeliggjør studier i alternative retninger på et senere tidspunkt.

4.5.2 Forutdanning i idrett

Også i idrett finnes det formelle opplæringstilbud som kvalifiserer utøvere til en karriere som profesjonelle idrettsutøvere.

Alle fylker tilbyr en idrettslinje på videregående skole, som i likhet med *Musikk, dans, drama* gir generell studiekompetanse. Elevene kan velge en fordypningsenhet på 140 t hvert år, som for eksempel kan være toppidrett, eller språk og realfag.

Noen av landets idrettslinjer tilbyr også et spesifikt spisset toppidrettstilbud som valgfag. Opplæringen blir da et fireårig løp som også leder til generell studiekompetanse, der elevene følger idrettslinje på VG1 og så søker seg inn på det spissede toppidrettstilbudet. Linjene er åpne for søkere fra hele regionen, og landsdekkende tilbud og landslinjetilbud er åpne for søkere fra hele landet. Inntak er basert på både idrettsprestasjoner og karakterer. For å få og beholde status som spisset toppidrettstilbud må linjene dokumentere resultater som viser at utøvere er i kategorien *morgendagens utøvere* definert av Olympiatoppen. Lærere må ha spisskompetanse i idrettene som tilbys, og det skal tilrettelegges for et godt opplegg rundt hver elev som gir en god totalbelastning med hensyn til det idrettslige og skoleprestasjoner. Dette

skal også skje i et nært samarbeid med elevens lokale klubb/team/forbund. Programmene evalueres av Olympiatoppen jevnlig.

Norges Toppidrettsgymnas (NTG) er en privat skole som tilbyr utdanningsprogrammet studiespesialiserende på videregående skole med toppidrett. Inntak er basert på karaktersnitt og på en vurdering av utviklingspotensial, fysiske ferdigheter og oppnådde resultater. Undervisningen i fellesfagene er tilrettelagt og tilpasset treningsopplegget til den individuelle idretten. Noen idretter krever lange treningsøkter, noen krever flere økter daglig og det tilrettelegges da for dette. Det arrangeres oppsamlingstimer, privatundervisning og fjernundervisning som gjør det mulig for elevene å få generell studiekompetanse uten at det går på bekostning av treningen og idretten. Videre er det tett dialog mellom NTG og klubben/teamet/forbundet eleven er med i. Trenere og lærere på skolen har også jevnlig møter for å gi hver elev den beste oppfølgingen og sørge for at totalbelastningen ikke blir for høy. NTG er delvis statsstøttet, og elevene betaler per desember 2019 25.320 kr i skoleavgift per år. I tillegg kommer en avgift som varierer, avhengig av hvilken idrett eleven har valgt. NTG finnes per d.d. seks steder i Norge.

NTG har også ungdomsskoletilbud seks steder i landet, der opptak skjer basert på fysiske tester. Dette er leksefrie heldagsskoler, med 90 minutters trening daglig. Som på NTG vgs, tilrettelegges det for elever som er mye borte i forbindelse med konkurranser og treningssamlinger. Det tilrettelegges også for felles treninger med elever som går på NTGs videregående skoler.

4.6 Oppsummering

Selv om de fire internasjonale eksemplene på forutdanning i musikk er ulikt organisert, er de alle vellykkede i den forstand at de kvalifiserer søkere til høyere musikkutdanning og fremtidige liv som utøvende musikere. Et viktig fellestrekk ved programmene er at høyere musikkutdanningsinstitusjoner har ansvar for undervisning i musikkemner, og at disse institusjonene har egen finansiering for å drive forutdanning.

Juniortalentskolen i Den Haag kan på mange måter minne om *Musikk på Majorstuen*, med den forskjellen at tilbudet i sin helhet drives av høyere musikkutdanning, og inkluderer videregående skole. *C.P.E Bach Gymnasium* minner om *Musikklinjen* på utdanningsprogrammet MDD, men der undervisningen i musikkemner tilbys av høyere musikkutdanning. På Sibeliusakademiets *Junior Academy* samles elevene hver lørdag og mottar undervisning fra lærere ved Sibeliusakademiet. Denne ordningen finnes også ved alle de britiske konservatoriene, der programmene gjerne heter *Junior Conservatoires* eller *Junior Departments*. Denne modellen gjør det mulig for barn og unge og få spesialisert opplæring uavhengig av det ordinære skoleløpet siden undervisning skjer på ettermiddags- og kveldstid. *Curtis Institute of Music* har en særegen modell der unge under 19 år mottar musikkundervisning med samme intensitet og kvalitet som på høyere utdanning. Også disse elevene går på ordinære skoler utenom Curtis, og kommer til Curtis når den vanlige skoledagen deres er omme. Det spesielle her, sammenlignet med de andre eksemplene, er at ungdom under 19 mottar undervisning og spiller og får undervisning sammen med studenter på bachelornivå. Dette fremstår som en spesielt gunstig modell fordi elevene under 19 blir en naturlig del av studiemiljøet og får tilgang på unike læringsmuligheter gjennom samspill med eldre og mer erfarne musikere. Modellen forutsetter imidlertid at elevene bor og går på skole i nærheten av Curtis. Denne modellen ligner på det som tilbys gjennom *Unge Talenter* på BDM, der elevene også kommer til instituttet flere ganger ukentlig.

Det er interessant å se til ballett og idrett fordi vi her ser modeller som muliggjør tidlig satsning og som er mulig å få til i det norske systemet. Ordningen med toppidrettslinjer fremstår som svært interessant også for musikkutdanningen. Eksemplene fra ballett er

interessante fordi ballettdansere, som musikere, har behov for mye trening fra ung alder av. For ballettutdanningen har man konkludert med at MDD ikke muliggjør den nødvendige satsningen, og derfor er det vanlig for klassiske ballettdansere å starte på høyere utdanning ved 16-årsalder.

Eksemplene presentert ovenfor er interessante, samtidig som ingen av dem etter arbeidsgruppens skjønn kan vurderes som «perfekte» for innføring i Norge. Arbeidsgruppen har derfor, i modellene som presenteres i neste kapittel, forsøkt å ta med seg viktige elementer fra programmene som beskrevet i dette kapitlet, men tilpasset dem til det norske opplærings- og utdanningslandskapet.

5. Framtidige modeller for forutdanning i musikk i Norge

5.1 Innledning

Basert på det som er presentert og diskutert så langt i utredningen, vil vi i dette kapittelet fremme to konkrete forslag for utbygging og styrking av forutdanningen i utøvende og skapende musikk i Norge. Høyere musikkutdanning, forutdanning, fordypningsprogram og begynneropplæring henger nært sammen, og feltet som helhet er avhengig av at det er god kvalitet i de ulike delene og et godt samarbeid mellom aktørene. Arbeidsgruppen vil fremheve verdien av et differensiert musikkopplæringsfelt, blant annet fordi musikkelever har ulike behov og preferanser, det er sjangermessige ulikheter og fordi musikkopplæringsfeltet som helhet skal nå mange ulike målsetninger. Det som imidlertid er blitt tydelig gjennom de tidligere kapitlene, er at tilbudet til gruppen av unge utøvere som ønsker å kvalifisere seg for høyere musikkutdanning, og som sikter mot profesjonell virksomhet i et konkurransepreget, internasjonalt arbeidsmarked i dag ikke er godt nok. De to konkrete forslagene er derfor tenkt som tillegg til de tilbudene som i dag eksisterer, og vil være viktige bidrag til å styrke forutdanningen, med forankring i høyere musikkutdanning. Samtidig håper arbeidsgruppen at utredningen kan være til inspirasjon for andre aktører og et utgangspunkt for å evaluere og videreutvikle egne tilbud.

Arbeidsgruppen mener at et viktig premiss for en god forutdanning, særlig for aldersgruppen 16-19 år, er et godt og nært samarbeid mellom høyere musikkutdanning og andre relevante aktører. Det er videre viktig at modellene som velges gir god forberedelse til videre musikkstudier, samtidig som de kvalifiserer til generell studiekompetanse.

Arbeidsgruppen mener for øvrig at:

- Forutdanning bør gi elever tilstrekkelig tid til øving og fordypning.
- Høyere musikkutdanning bør få et utvidet formelt ansvar for forutdanning, og nødvendig finansiering for dette.
- Modellene som beskrives skal kunne tas i bruk innenfor ulike sjangere og i alle regioner med høyere utøvende musikkutdanning, og dermed bli et tilbud til musikkelever i hele Norge.
- Forutdanningen må bygges ut til et tilfredsstillende volum.
- Norske forutdanningsprogram bør ha tette forbindelser til lignende programmer internasjonalt.
- Det bør legges bedre til rette for arbeids- og kunnskapsdeling mellom aktørene som driver forutdanning.
- Forutdanning må sikre en sunn utvikling, som tar vare på unge utøvers mentale og fysiske helse.
- Det bør legges til grunn en modell der grunnskole og videregående skole som normalordning blir fullført før personen går videre til høyere utdanning, men der det samtidig er tilrettelagt for fleksible utdanningsløp som åpner for forsering av emner.

Arbeidsgruppen mener dette vil bidra til at flere enn i dag vil starte høyere musikkutdanning med en høyere startkompetanse, og dermed også ha bedre forutsetninger for en karriere som utøvende og skapende musikere, i det frie feltet eller i faste stillinger i ensembler og orkestre. Det vil gagne studentene som investerer tid og ressurser i en utøverutdannelse, og det vil gagne norsk musikkliv som vil oppleve en økning i nivå og kvalitet.

Helt konkret foreslås to nye tiltak:

1. Etablering av et formalisert forutdanningsprogram, drevet av og best mulig integrert i høyere musikkutdanning. Elever skal kunne delta i programmet uavhengig av hvilket løp de velger på videregående skole.
2. Opprettelse av en ny forutdanningslinje i musikk i videregående skole, der opptak og undervisning foregår i et nært samarbeid mellom høyere musikkutdanning og den aktuelle videregående skolen.

De to forslagene beskrives nærmere i kapittel 5.3 og 5.4. Først vil vi imidlertid gi en kort vurdering av de eksisterende fordypningstilbudene som ble omtalt i kapittel 3.

5.2 Vurdering av eksisterende fordypningstilbud

Beskrivelsene i kapittel 3 viser et felt i utvikling, med oppstarten av kulturskolens fordypningsprogram, utbyggingen av *Musikk på Majorstuen* til å gjelde alle trinn fra 5.-10. klasse og nye initiativ og samarbeid mellom ulike aktører og Talent Norges prosjekter. Selv om dette er en gledelig utvikling, er det arbeidsgruppens oppfatning at elevgruppen som ønsker å satse på høyere musikkutdanning og en utøvende karriere ikke har et tilbud i dag som har den intensiteten og kvaliteten som anbefales for forutdanningsprogram som skal kvalifisere til høyere musikkutdanning. Tilbudene varierer også mer enn ønskelig fra region til region. Vi ser at elever i Osloområdet har et mer omfattende tilbud, spesielt gjennom *Musikk på Majorstuen* og *Edvard Munch vgs*, enn elever bosatt i andre regioner. Det er dessuten problematisk at forutdanningen innenfor sjangere som folkemusikk og rytmiske sjangere er mindre utbygd enn for klassiske musikere. Gjennom de internasjonale eksemplene på forutdanning presentert i kapittel 4 ser vi at det andre steder er gode praksiser for at høyere musikkutdanning har et ansvar for forutdanning og mottar finansiering for å gjøre dette. Dette muliggjør også den viktige koblingen mellom elever under høgskolealder og høgskolestudenter, noe som gir unge musikere en helt avgjørende forståelse av det kunstneriske og instrumentale nivå som kreves på høyere musikkutdanning.

Arbeidsgruppen anerkjenner det viktige arbeidet som gjøres gjennom kulturskolens fordypningsprogram og gjennom samarbeidsinitiativene vi for eksempel ser i Tromsø og Stavanger. Det er også viktig at Fagråd for Musikk, dans, drama og andre aktører blir hørt i sine innspill om å få timeantallet på MDD ned på nivå med studiespesialiserende, slik at elevene som velger denne linjen får større mulighet for øving og fordypning. Videre er det positivt at feltet har fått friske midler gjennom tildelingene fra Talent Norge, som for eksempel til *Ung Filharmon*i og Senter for Talentutvikling Barratt Due som støtter ulike tiltak i feltet. *Musikk på Majorstuen* er et tilbud for elever fra 5.-10. trinn, men et slikt tilbud finnes fremdeles bare i Oslo. I *Tid for Talent* anbefalte man at grunnskoleklasser i musikk ble opprettet i alle konservatoriebyene i Norge. Arbeidsgruppen vil igjen løfte fram denne anbefalingen, basert på de gode erfaringene man har gjort seg med oppbyggingen av tilbudet i Oslo. En slik utbygging er også viktig for å gi barn og unge likere muligheter til å motta spesialisert musikkundervisning i et stimulerende miljø som en del av sin skolehverdag, uavhengig av hvor i landet de bor.

5.3 Forutdanningsprogram drevet av høyere musikkutdanning

Det er ved flere anledninger pekt på behovet for at høyere musikkutdanning får et større ansvar for forutdanningen (Boysen m.fl., 1999; Norges musikkhøgskole m.fl., 2008). Institusjoner som gir høyere musikkutdanning har både et ansvar for, og gode forutsetninger for å drive, forutdanning.

Lærerne tilknyttet høyere musikkutdanningsinstitusjoner er blant de beste utøverne og pedagogene på sine felt, og elever i aldersgruppen 16-19 befinner seg ofte på et nivå som

krever undervisningserfaring og kompetanse på høyskolenivå. Det er dessuten gunstig at elevene får oppleve hvilket nivå som forventes av dem på høyere utdanning, og at de opplever å spille sammen med, og å være i samme miljø som, studenter på høyere musikkutdanning.

Arbeidsgruppen foreslår derfor opprettelsen av et formelt forutdanningsprogram spesielt innrettet mot aldersgruppen 16-19 år, drevet av og best mulig integrert i høyere musikkutdanning.

Basert på erfaringer og tidligere forskning bør følgende innholdselementer inngå i et adekvat forutdanningsprogram:

- Hovedinstrumentundervisning av god kvalitet i tilstrekkelig omfang, tilpasset elevens nivå.
- Modulbaserte støtteemner der nivåene bygger på hverandre
- Et stimulerende opplæringsmiljø.
- Samspillsmuligheter av god kvalitet og i tilstrekkelig omfang, tilpasset elevens nivå
- Kontakt med musikere på høyere nivå, som musikkstudenter og profesjonelle utøvere
- Utøvende emner med samme intensitet som i høyere musikkutdanning.

Kriteriene over fordrer et miljø av en viss størrelse, og at tilbudene har en tett tilknytning til høyere musikkutdanning. Å være del av et stimulerende læringsmiljø med jevnaldrende man kan strekke seg etter og inspireres av, har vist seg å være svært viktig for elevers læring og identitetsutvikling (Sosniak, 1990).

De statlige musikkutdanningsinstitusjonene driver allerede talentutviklingsprogrammet *Unge musikere* (TUP) og BDM driver *Unge Talenter* (UTBD). BDM tilbyr i tillegg undervisning ved *Musikk på Majorstuen* og på *Edvard Munch videregående skole* som beskrevet i kapittel 3. Det som her foreslås, er etablering av et nytt formalisert program i musikkopplæringen for en gruppe elever på et særskilt høyt nivå, som både ønsker og har potensial til å bli profesjonelle utøvere. Det er vanskelig å anslå presist hvilket omfang et slikt formalisert forutdanningsprogram bør ha. Det vil måtte tilpasses volumet på en eventuell ny forutdanningslinje i videregående skole som også foreslås i denne utredningen. Dess større volum forutdanningslinjen har, dess mindre kan omfanget av forutdanningsprogrammet være. I kapittel 5.4 har arbeidsgruppen redegjort for behovsestimer og økonomiske rammer.

Selv om det opprettes et formelt forutdanningsprogram drevet av høyere musikkutdanning, er det behov for en utbygging av de eksisterende programmene. *Unge Talenter* ved BDM har i dag 75 elevplasser, der et stort antall brukes til å styrke opplæringen for elever på *Musikk på Majorstuen* og på *Edvard Munch vgs*. BDM opplever høy søkning, og må hvert år avvise elever på et nivå som tilsier at de burde fått plass i en adekvat forutdanning. Dette bekrefter et behov for utbygging av tilbudet. *UTBD*, fordypningsprogrammet på MDD ved *Edvard Munch vgs* og *Musikk på Majorstuen*, tilbyr dessuten undervisning på et begrenset utvalg instrumenter og kun innen klassisk sjanger. Det er derfor et udekket behov på flere klassiske instrumenter og i øvrige sjangere. I og med at BDM har en klassisk profil, er det ønskelig at andre institusjoner for høyere musikkutdanning bygger opp tilbud med tilsvarende intensitet som det som tilbys på *UTBD*.

Som beskrevet i kapittel 3.4, har TUP ikke fungert optimalt, både fordi programmet har for få plasser, for lav finansiering og sjeldne treffpunkter. I tillegg har ikke to-lærermodeellen fungert helt etter hensikten. Styrken ved TUP er imidlertid at tilbudet finnes ved samtlige statlige musikkutdanningsinstitusjoner og at det er åpent for søkere på alle instrumenter og i alle sjangere. Det gir også elever mulighet til å beholde sin lokale tilknytning og delta på musikkprosjekter i lokalmiljøet samtidig som de får en tilknytning til høyere musikkutdanning.

Likevel, dersom *Unge musikere* skal kunne være et adekvat forutdanningsprogram må det få økt finansiering og bygges betydelig ut. Det vil være gunstig om det gjøres en evaluering av *Unge Musikere* der man får kartlagt erfaringene til elever, lærere og ledelse ved samtlige institusjoner, og ikke minst med deres anbefalinger om hvordan programmet bør utvikles og bygges ut. Det kan være aktuelt å bygge videre på de samarbeidsmodellene som allerede er igangsatt, i for eksempel Stavangerregionen og i Tromsø.

5.4 Forutdanningslinje i videregående skole

Arbeidsgruppen foreslår at det opprettes en ny forutdanningslinje i musikk, i tillegg til dagens MDD, slik idretten har et spesialisert tilbud gjennom toppidrettslinjen og et breddetilbud gjennom idrettslinjen (se avsnitt 4.5.2).

Som beskrevet i avsnitt 3.3 er hovedutfordringene ved dagens MDD-linjer at antall undervisningstimer er høyt og den totale arbeidsmengde for stor. Programmet gir derfor i praksis for lite rom for øving og fordypning, hvilket er avgjørende for elever som forbereder seg til opptak ved høyere musikkutdanning. MDD-elevene har ukentlig fem timer mer undervisning enn elever på studiespesialiserende, noe som beløper seg til en differanse på 420 timer over tre år. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at timeantallet nedjusteres fra 2943 til 2523 timer over tre år, hvilket gir et timeantall på linje med studiespesialiserende, slik også Fagråd for Musikk, dans, drama har foreslått i sin høringsuttalelse til Liedutvalget. Utover det ønsker ikke arbeidsgruppen å komme med forslag til endringer av dagens MDD.

Forutdanningslinjen som foreslås er ikke tenkt å erstatte dagens MDD, men skal heller være et tilbud til de elevene som er på et høyt nivå, som ønsker å studere utøvende musikk og som derfor har behov for mye tid til øving og fordypning. Dette vil gjelde en mindre andel av det totale elevantalet som i dag går på MDD, men likevel være svært viktig for utviklingen til dem det gjelder. Med opprettelse av en slik linje er det også et mål å komme bort fra den individuelle tilretteleggingen og unntaksbestemmelsene som gjøres innenfor MDD i dag, beskrevet i avsnitt 3.3.1.

Lied-utvalget leverte sin sluttrapport i desember 2019, *Med rett til å mestre. Struktur og innhold i videregående opplæring* (NOU 2019: 25). I utredningen foreslås flere strukturendringer som vil muliggjøre nytenkning rundt oppbyggingen av en forutdanningslinje på videregående nivå. Lied-utvalget foreslår blant annet større plass til fordypning, åpning for ulike progresjonsløp, modulisering av programfagene, og ikke minst foreslår de at det etableres tettere kontakt mellom videregående skoler og høyere utdanning.

Arbeidsgruppen foreslår at det opprettes en ny linje i musikk på videregående skole, heretter omtalt som *forutdanningslinjen*. I tillegg til å være en forutdanning for høyere musikkutdanning, må linjen også gi generell studiekompetanse. Kvalifiseringen til linjen bør skje gjennom opptaksprøver gjennomført som et samarbeid mellom høyere musikkutdanning og den aktuelle videregående skole. Undervisningen på forutdanningslinjen i utøvende emner bør gis i nært samarbeid med høyere musikkutdanning slik det i dag gjøres på *Edvard Munch vgs* i Oslo og *Kongsbakken vgs* i Tromsø, og i andre land som presentert i kapittel 4. Elever som gjennom opptaksprøver har vist at de i tillegg til utøvelsen på instrumentet også er på et høyt nok nivå i musikkteori, bør motta undervisning i musikkteoretiske emner tilpasset sitt nivå. Det kan for eksempel skje ved at de følger emner på bachelornivå⁴. Målet er at elevene skal få

⁴ Forsering av løp omtales nærmere i pkt 5.7.

undervisning på nivået de befinner seg, og med samme intensitet og kvalitet som gis ved studier på høyere musikkutdanning.

En slik forutdanningslinje bør bygges på en grunnleggende forståelse av at tid til øving må regnes inn som del av hovedinstrumentfaget og at forventet arbeidsinnsats, inkludert øving, ligger innenfor rammen av en normal arbeidsuke.

Sammenlignet med dagens programfag i MDD, foreslår arbeidsgruppen en omstrukturering som vil frigjøre tid til utøvende emner:

- *Hovedinstrument* bør opprettes som et eget utøvende programfag (inkludert timer med lærer i hovedinstrument, bi-instrument og egenøving) over alle tre år. I MDD er hovedinstrument en del av faget *Musikk*, sammen med bi-instrument, samspill, og anvendt musikkklære/kor.
- *Samspill* bør opprettes som et eget utøvende programfag som går over alle tre år
- Det bør opprettes et programfag for *Musikk i teori og praksis* som går over alle tre år. Programfaget bør inneholde bl.a. teori, gehør, musikkhistorie med mer.

Dette gir en modell der 1/3 brukes til hovedinstrument og bi-instrument, 1/3 til samspill og 1/3 til musikk i teori og praksis alle tre år. Dette vil etter arbeidsgruppens mening være den mest hensiktsmessige fordelingen og legger til rette for nok tid på instrumentet. Modellen vil kunne brukes innenfor alle sjangere.

Arbeidsgruppen foreslår videre at programfagene modulariseres, slik at hvert enkelt emne avsluttes hvert år, og at neste modul bygger på den foregående.

I tillegg til programfag foreslår arbeidsgruppen at elevene tar det som tilsvarer 6-fagspakken fordelt på tre år:

- Norsk (393 timer)
- Engelsk (140 timer)
- Naturfag (140 timer)
- Matematikk (224 timer)
- Samfunnsfag (84 timer)
- Historie (169 timer)

Nedenfor vises et mulig forslag til fordeling mellom fellesfag og programfag på forutdanningslinjen. Fagene kan selvfølgelig legges inn eller fordeles andre år enn foreslått. Det er sannsynlig at fagfornyelsen i samspill med Lied-utvalgets rapport, og en eventuell ny timefordeling på bakgrunn av denne, vil føre til endringer i oppbyggingen av fellesfagene. Det anmodes derfor om at tabellen tas som inspirasjon til en mulig løsning.

År	Timeantall	Fellesfag (6-fagspakken)	Programfag
VG1	841 t	421 t (inkl matematikk 224 t, samfunnsfag 84 t, og norsk 113 t)	420 (inkl Instrument 140 t, Samspill 140 t, og Musikk i teori og praksis 140 t)
VG2	841 t	421 t (inkl naturfag 140 t, historie 113 t, og norsk 112 t) + Ergonomi og bevegelse 56 t	420 (inkl Instrument 140 t, Samspill 140 t, og Musikk i teori og praksis 140 t)
VG3	841 t	421 t (inkl engelsk 140 t, historie 56 t, norsk 168 t) + Ergonomi og bevegelse 56 t	420 (inkl Instrument 140 t, Samspill 140 t, og Musikk i teori og praksis 140 t)
SUM	2523 t	1263 t	1260 t

Dersom fellesfagene legges parallelt og samme år som på studieforbereidende vil det ikke være mulig med en jevn fordeling av programfagene i alle tre årene slik tabellen viser. Selv om en jevn fordeling er ønskelig, kan andre hensyn bli funnet mer tungtveiende. Engelsk er i tabellen lagt til Vg3 og ikke Vg1 fordi fordypningen da kommer i flukt med høyere utdanning, som etterlyser bedre engelskkunnskaper hos studentene. All matematikk er lagt til Vg1, med begrunnelsen at timetallet kanskje skal reduseres. Da går faget igjen over til å bli ettårig (som før K06 og slik som i Sverige) som passer for de som ikke ønsker seg fordypning innen realfag.

Arbeidsgruppen vurderer denne modellen som mest hensiktsmessig, men har også vurdert andre modeller innenfor dagens struktur. Disse kan finnes i vedlegg 1.

Arbeidsgruppen anbefaler at slike forutdanningslinjer opprettes ved et utvalg av de videregående skolene som i dag gir musikktilbud innenfor MDD, fortrinnsvis ved skoler som ligger i geografisk nærhet til høyere musikkutdanningsinstitusjonene. Det bør vurderes å gi forutdanningslinjene status som landslinjer, slik at elever fra hele landet får lik mulighet til å søke. Forutdanningslinjen og MDD bør være tett integrert, både faglig og miljømessig, og gjerne med felles undervisning, der det er naturlig. Forutdanningslinjene bør videre romme alle sjangere, slik dagens MDD gjør.

5.5 Økonomiske rammer for forutdanningsmodellene

I Tid for Talent henviste man til et stort misforhold mellom antall plasser i begynneropplæringen, antall plasser i fordypningsprogram og antall plasser i høyere musikkutdanning. Dette forholdet er ikke stort bedre i dag. Hvert år tas det opp rundt 300 studenter til bachelorstudier i utøvende musikk ved de norske utdanningsinstitusjonene. I tillegg starter rundt 50 studenter på utøvende musikkstudier utenlands. Det må være et mål at alle disse skal ha hatt et kvalitativt godt forutdanningstilbud før opptak til høyere musikkutdanning. I tillegg må man ta høyde for at ikke alle de som gjennomfører et forutdanningsprogram ønsker å søke seg videre til musikkstudier. Omfanget på forutdanningen bør derfor ideelt sett være på rundt 400 - 500 plasser *på hvert årstrinn* i de tre årene før høyere musikkutdanning. Det er verken realistisk eller hensiktsmessig at høyere musikkutdanning skal stå for alle disse plassene. Mange musikkstudenter vil også i fremtiden ha bakgrunn fra kulturskolen, musikklinjen eller privatundervisning, men det er likevel behov for en styrking av intensitet, kvalitet og omfang i forutdanning i musikk slik vi har beskrevet ovenfor. Et slikt volum må bygges opp gjennom samarbeidsløsninger der utdanningsinstitusjonene som gir høyere musikkutdanning er vesentlige samarbeidspartnere.

Forslaget om økt satsing på forutdanning i regi av høgre utdanningsinstitusjoner kan finansieres på tre ulike måter:

- BDM har signalisert et ønske om å redusere omfanget av sin høgskolevirksomhet til fordel for økt satsing på forutdanning og talentutvikling. En slik endring vil kreve at Kunnskapsdepartementet godkjenner at deler av høgskolemidlene omdisponeres. Dette vil kunne gi mulighet til opprettelse av et forutdanningsprogram som vil bedre balansen mellom høyere musikkutdanning og forutdanning. Arbeidsgruppen støtter BDMs ønske på dette punktet og vil minne om viktigheten av at resultatmidlene overføres til basisbevilgningen, som samlet bør fungere som et rammetilskudd for *forutdanningsprogrammet*. Dette tiltaket vil gi økt satsing på forutdanning innenfor eksisterende budsjettamme.
- Som nevnt over, er det behov for en nærmere evaluering av de statlige musikkutdanningsinstitusjonenes TUP-virksomhet for å sikre at de ca 6 millioner kr som benyttes til TUP hvert år, på best mulig måte støtter opp om behovet for kvalifisert

forutdanning. Det er arbeidsgruppens antakelse at en gjennomgang av denne virksomheten kan gi gode resultater som støtter opp om intensjonene i denne utredningen, innenfor den økonomiske rammen som disponeres i dag. Norges musikkhøgskole, som disponerer de nasjonale midlene, må gjøre dette arbeidet i samråd med FUM.

- I tillegg mener arbeidsgruppen at det er behov for ytterligere oppbygging av forutdanningsvirksomheten som drives av de høyere musikkutdanningsinstitusjonene, både ved BDM og de statlige institusjonene. Omfanget av dette vil være avhengig av oppbyggingen av den foreslåtte *forutdanningslinjen*. Arbeidsgruppen vil antyde et behov for en første opptrapping med 10 mill. kroner årlig, noe som vil kunne gi ytterligere om lag 50 elever en adekvat forutdanning.

Forslaget om å opprette en ny forutdanningslinje i videregående skole, mener arbeidsgruppen kan finansieres gjennom omdisponering av noen av de plasser som i dag brukes til musikklinjen innenfor MDD. Den foreslåtte forutdanningslinjen vil ikke være mer kostbar å drive enn MDD, og målgruppen for linjen vil i stor grad være elever som i dag søker seg til MDD. Omfanget av et slikt tilbud må trolig bygges opp over tid, men det må i det minste være en målsetting at det bygges opp et slikt tilbud i Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand og Oslo. Særlig i Oslo, og i østlandsområdet for øvrig, bør det være grunnlag for flere tilbud.

5.6 Samarbeid i feltet

Arbeidsgruppen foreslår at institusjoner for høyere utøvende musikkutdanning får en rolle som regionale ressurscenter med et hovedansvar for forutdanningen.

Dette forutsetter både et nasjonalt samarbeid mellom institusjonene som tilbyr høyere utøvende musikkutdanning, og et regionalt samarbeid mellom hver utdanningsinstitusjon og de lokale og regionale aktørene. Det nasjonale samarbeidet mellom institusjonene som tilbyr høyere musikkutdanning ivaretas i dag gjennom nasjonalt fagorgan for utøvende og skapende musikk (FUM), og rådet er derfor et naturlig sted å plassere også dette ansvaret. Institusjonene organisert i FUM har en noe forskjellig innretning, noe som det er naturlig at avspeiler seg i forutdanningen de kan tilby.

I hver region bør det opprettes et råd bestående av representanter fra høyere musikkutdanning, kulturskole og videregående skole som har som mandat å ivareta forutdanningsfeltet i sin region, sørge for at tilbud ikke overlapper hverandre, og medvirke til at elever får gode og individuelt tilpassede tilbud.

Senter for talentutvikling BD har de siste årene tatt et koordineringsansvar for ulike initiativ, og bidratt til kunnskapsdeling og samarbeid aktører imellom, og en kompetanseheving i feltet. Det vil være behov for et slikt senter også i fremtiden, og arbeidsgruppen anbefaler at senteret fortsetter, men at det drøftes om senterets tilhørighet skal være BDM som i dag, eller ha en uavhengig posisjon.

5.7 Tydeliggjøring av ønsket startkompetanse

Høyere musikkutdanningsinstitusjoner er, etter arbeidsgruppens vurdering, i dag ikke tydelige nok på hva som er ønsket startkompetanse hos sine studenter. Det er angitt et repertoarkrav

for de fleste instrumenter og studieretninger ved opptak⁵, men det sies ingenting om *nivå* på det som fremføres og det gis heller ikke andre mer spesifikke kvalifikasjonskrav.

Startkompetansen for studenter på høyere musikkutdanning er avgjørende for hvor langt de kan nå i studiet, som slått fast i FUMs rapport (daværende RUM) om kvalitetskriterier (Sætre m.fl., 2018). I tillegg er kompetansen i studentgruppen avgjørende for kvaliteten på studietilbudet, i og med at samhandling med medstudenter er kjernen i sentrale læringsaktiviteter, slik som kammermusikk, ensemblespill, orkester og prosjektarbeid. I rapporten fra 2018 vises det til at startkompetansen på enkelte instrumenter og på enkelte institusjoner ikke er på et høyt nok nivå til at studenter har en realistisk mulighet til å klare seg som hovedsakelig utøvende musiker. Dette gjelder spesielt studenter på klassisk studieretning. Tydeligere vurderingsformer i forutdanningen, som vil gi elever mulighet til å sammenligne seg med jevnaldrende, kan bidra til at elever på et tidligere stadium kan gjøre en informert vurdering av sine muligheter til å realisere en karriere som utøvende musiker.

Både på grunnskolen, i videregående skole og på høyere utdanning er det kompetansemål eller læringsmål som beskriver hvilken kompetanse elever og studenter skal ha oppnådd ved fullført emne. På dagens talentutviklingsprogram og fordypningsprogram finnes det imidlertid ikke slike læringsmål og progresjonsplaner. Det er hensiktsmessig at høyere musikkutdanning tar et hovedansvar for å utvikle slike læreplaner med tilhørende læringsmål. Arbeidsgruppen ønsker derfor å anbefale at det startes et arbeid med å tydeliggjøre hvilken kompetanse man ønsker hos studenter som starter høyere musikkutdanning, og utfra det tydeliggjøre hvilke mål man bør sette for emner i forutdanningen. BDM er i gang med å utvikle læringsmål og læreplaner for *UTBD* der innhold, arbeidsmåter og vurderingsmåter på ulike nivå tydeliggjøres. Erfaringer og resultater fra dette arbeidet bør inngå i utformingen av generelle læreplaner. Slike læreplaner vil bidra til at forutdanningen i ulike deler av landet kan kalibreres opp mot hverandre.

Liedutvalget er i sin innstilling opptatt av sluttkompetanse for fullført videregående skole (NOU 2019: 25). For forutdanningslinjen bør det være et samsvar mellom sluttkompetansen og ønsket startkompetanse til høyere musikkutdanning.

5.8 Forsering av utdanningsløp

I en rekke disipliner er det mulig å forserer løp, det vil si at «elever følger læreplanen i et fag fra ett eller flere trinn over der eleven går» (NOU 2016:14, «*Mer å hente — Bedre læring for elever med stort læringspotensial*», s. 71). Bakgrunnen for denne NOU-en var at regjeringen ønsket en langsiktig og helhetlig satsning på elever som presterer på et høyt nivå, viser et stort læringspotensial og som har spesielle evner og talent.

Elever med ekstraordinært læringspotensial har spesielle evner, kan lære særdeles raskt og i mange sammenhenger ligge svært langt foran sine jevnaldrende. De kan tenke komplekst, er svært nysgjerrige og er gode på problemløsning.²⁴ De er generelt sett også mer utholdende og bedre til å konsentrere seg over lengre perioder. Et annet trekk er at de kan arbeide fra det abstrakte til det konkrete sammenlignet med jevnaldrende som ofte må starte med det kjente og nære før de kan utvide til det abstrakte (NOU, 2016:14, s. 19)

Eksempelvis kan forsering av løp innebære at ungdomsskoleelever som tar fag på videregående nivå eller at videregående elever tar emner på høyskole- eller universitetsnivå.

⁵ <https://nmh.no/opptak/sok-bachelor/bachelorstudiet-utovning/repertoarkrav>

Det påpekes i utredningen at en vellykket ordning forutsetter et godt samarbeid mellom de ulike utdanningsnivåene og tett oppfølging fra lærerne. Arbeidsgruppen understreker videre at det er viktig at progresjon ikke blir viktigere enn dybdelæring og forståelse på tvers av fag. I NOU-en melder elever om økt motivasjon og læringsglede gjennom å følge emner på høgskole- og universitetsnivå.

Universitetet i Oslo har et system for forsering, kalt *UNG-ordningen*⁶. Dette er et tilbud til særlig talentfulle elever, og gir mulighet til å følge undervisning og gå opp til eksamen i utvalgte emner i språk og realfag. Det er elevens videregående skole som søker, og som garanterer for at et slikt tilbud vil passe for eleven. Kompetansekravet for opptak er at videregående emner er bestått med karakteren 5 eller 6. Det er derfor hovedsakelig elever som har forsert løp på ungdomsskolen og allerede har fullført vgs-emner, som har tid i sin timeplan til å gjøre dette. Emnene som tilbys ved UiO er som regel på 10 studiepoeng per semester, noe som tilsvarer 1/3 av et heltidsstudium. Elevene på vgs følger ordinær undervisning sammen med studenter, og det må derfor passe inn i elevens timeplan. Eleven må tilfredsstille alle arbeidskrav i emnet, også et eventuelt krav om obligatorisk oppmøte. Ved fullført emne får eleven et kursbevis fra fakultetet/instituttet. Etter at eleven har oppnådd generell studiekompetanse kan det fullførte emnet omgjøres til studiepoeng og inngå i en grad.

Det er i dag ingen praksis for å ta musikkemner på forskudd. Det er heller ikke slik i dag at det er en progresjon fra grunnskolens musikkfag, videre inn i musikklinjen på vgs og igjen videre til høyere musikkutdanning. I og med at utøvende emner er modningsfag som det er nyttig å få undervisning i hele veien, er det i hovedsak musikkteoretiske emner som med fordel kan forseres, eventuelt kvitteres ut på en enkel måte ved start på musikklinjen. For eksempel er anvendt musikk på VG1 en innføring i musikkens grunnelementer, som mange av elevene som har fulgt fagprogrammet tidligere vil ha god oversikt over. Lytting (VG1) er også et emne elever kunne fått tilbud om å ta på forhånd. Imidlertid er oppbyggingen av programfagene i musikk på vgs slik at de vanskelig kan tas på forhånd. Som eksempel inneholder programfaget *Musikk* på 140 undervisningstimer i VG1 hovedinstrument, bi-instrument, samspill og anvendt musikk. For at ungdomsskoleelever skal kunne ta musikkfag på videregående nivå må derfor fagporteføljen omstruktureres, og det må være en vilje til å tilrettelegge for dette.

Det vil være enklere å tilby videregående elever å ta emner på høgskolenivå. Kompetansekravet for 1. årsstudenter på høyere musikkutdanning er at de har bestått en relativt grunnleggende teori- og gehørprøve. Samme krav kan gjelde for videregående elever som ønsker å følge et emne på høgskolenivå. Det er for eksempel tenkelig å ta emner som *Gehørtrening I* (5 stp), *Satslære I* (5 stp) eller *Musikkforståelse I* (10 stp)⁷ for elever på videregående, forutsatt at de har mulighet til å tilfredsstille arbeidskravene i emnene. Som understreket i utredningen fra 2016 (NOU, 2016), er det også viktig at forsering blir noe mer enn en mulighet til selvstudium; det må være et kvalitativt godt tilbud, der eleven får tett oppfølging av lærere.

Arbeidsgruppen anbefaler at det utredes muligheter for en systematisk utnyttelse av muligheten til forsering i musikk, på linje med det som gjøres i språk og realfag.

5.9 Oppsummering og anbefalinger

Arbeidsgruppen har i dette kapitlet foreslått ulike måter for styrking og utbygging av forutdanning i musikk. Et viktig premiss er en forståelse av at institusjonene som tilbyr høyere musikkutdanning både har et spesielt ansvar og gode forutsetninger for å utvikle og drive en

⁶ <https://www.uio.no/om/samarbeid/skole/emner-vgs/>

⁷ Emner som er obligatoriske for 1.årsstudenter ved NMH

adekvat forutdanning. Forslagene våre går langs to hovedspor, der det ene handler om opprettelse av et formalisert forutdanningsprogram drevet av høyere musikkutdanning, og det andre om opprettelse av en forutdanningslinje i videregående skole. Et nytt, formelt definert forutdanningsprogram som er integrert i og drevet av høyere musikkutdanning, må finansieres av høgskolemidler og vil i noen grad kreve tilføring av friske midler.

Dersom en forutdanningslinje i musikk i videregående skole skal fungere, er det avgjørende at det frigjøres tid til øving og fordypning, sammenlignet med timestrukturen på dagens MDD, samt at øvetimer regnes inn som en del av arbeidskravet i *Hovedinstrument*. På denne linjen må opptak, undervisning og vurdering skje i et nært samarbeid mellom den aktuelle videregående skolen og den nærmeste institusjonen for utøvende musikkutdanning. Kostnaden ved innføring av en forutdanningslinje på videregående skole kan løses gjennom omdisponering av ressurser som allerede brukes på MDD, da timeantallet på en slik linje ikke vil overstige timeantallet på studieforberedende program.

Arbeidsgruppens anbefalinger

- Opprettelse av et formalisert forutdanningsprogram, drevet av og integrert i høyere musikkutdanning. Dette kan skje ved en videreutvikling og utbygging av dagens talentprogrammer.
- Det bør opprettes en forutdanningslinje i musikk i videregående skole, der opptak, undervisning og vurdering skjer i et nært samarbeid mellom høyere musikkutdanningsinstitusjonene og videregående skole.
- Det bør opprettes regionale råd bestående av representanter fra høyere musikkutdanning, videregående skole og kulturskole, med et spesifikt ansvar for forutdanningen i regionen.
- Nasjonalt fagorgan for utøvende og skapende musikk (FUM) bør få et spesifikt koordineringsansvar for forutdanningene som de ulike institusjonene har ansvar for.
- Høyere musikkutdanning bør ta ansvar for å tydeliggjøre ønsket startkompetanse hos sine studenter, både når det gjelder utøvende nivå og musikkteoretisk kompetanse, og på denne bakgrunn bidra til å definere hva en adekvat forutdanning bør omfatte.
- Det bør i forutdanningen tilrettelegges for å ta musikkfaglige emner på bachelornivå.
- Musikkteoretiske emner bør ha en modulbasert oppbygging, der en modul må bestå før man kan gå videre til neste.
- Det bør gjennomføres en evaluering av talentutviklingsprogrammet *Unge musikere* med tanke på hvordan programmet kan utvikles til å fungere som et adekvat forutdanningsprogram, som beskrevet i utredningen.
- Arbeidsgruppen anbefaler at det startes en pilot ved Edvard Munch vgs i Oslo som så evalueres med tanke på oppstart andre steder i landet. Skolen foreslås fordi det her allerede er etablert et samarbeid mellom høyere musikkutdanning og videregående skole som det kan bygges videre på.

6. Samarbeid og arbeidsdeling mellom BDM og NMH

Kapittel 6 handler om samarbeid og arbeidsdeling mellom Barratt Due musikk institutt og Norges musikkhøgskole. Kapitlet handler ikke spesifikt om modeller for forutdanning, men baseres likevel på en modell med forsterket satsing på forutdanning, som beskrevet i de foregående kapitler.

Et av utgangspunktene for initiativet til denne utredningen var en varslet lovendring (som senere er vedtatt) vedrørende finansiering av privat høyskoleutdanning, som gjorde det nødvendig for BDM å vurdere sin framtid som tilbyder av høyere utdanning. Lovendringen og konsekvensene av den redegjøres det nærmere for i kapittel 6.1.1. Et alternativ for BDM ville være å søke nærmere samarbeid med en akkreditert høyskoleinstitusjon, i en eller annen samarbeidskonstellasjon. Et slikt alternativ, og flere andre mulige alternativer for å tilpasse seg lovendringen, redegjøres for i kapittel 6.1.3. Parallelt med arbeidsgruppens utredningsarbeid, har BDM gjennomført en intern prosess som har ført fram til en foretrukket løsning for videre høyskole drift. Arbeidsgruppen har, i tråd med mandatet, likevel valgt å beskrive noen ulike modeller for videreføring av høyskolevirksomheten, med referanse til konsekvensene av lovendringen, men har samtidig, i kapittel 6.2 om samarbeid om høyskoletilbudet, basert seg på den modell arbeidsgruppen oppfatter som BDMs foretrukne modell.

6.1 Høgskoleutdanningen ved Barratt Due musikk institutt

6.1.1 Lovendringen

Endringen i universitets- og høyskoleloven vedrørende finansiering av privat høyskoleutdanning⁸, vedtatt av Stortinget i desember 2019, innebærer at private utdanningsinstitusjoner, som hovedregel, må ha institusjonsakkreditering som høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet for å kunne være berettiget til statstilskudd for virksomheten. I andre ledd i paragrafen er inntatt følgende mulighet for unntak:

Private høyskoler som tilfredsstillter kravene i denne lov, og som ikke har akkreditering som nevnt i første ledd, kan i særlige tilfeller, etter søknad, kjennes berettiget til statstilskudd til dekning av driftskostnader for utdanninger som er akkreditert av NOKUT dersom det foreligger særlige samfunnsmessige behov.

Kunnskapsdepartementet har begrunnet unntaksordningen slik:

Departementet foreslår at det unntaksvis kan gis statstilskudd til institusjoner som ikke er akkreditert som institusjon men som kun har akkrediterte studietilbud dersom det foreligger et særskilt samfunnsmessig behov for virksomheten. Dette kan for eksempel være et fremtidig kompetansebehov eller faglig eller pedagogisk alternativ eller at virksomheten har en spesiell samfunnsmessig betydning, for eksempel for kulturlivet eller på annen måte. Departementet legger til grunn at denne åpningen for unntak bør være snever, og vurderingen av de samfunnsmessige behovene vil være en skjønnsmessig og politisk vurdering, som til syvende og sist vil avgjøres av Stortinget i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet.

Hovedregelen i lovendringen som Stortinget nå har vedtatt, ble foreslått av en ekspertgruppe, oppnevnt av departementet, som skulle gjennomgå den daværende tilskuddsordningen for private høyskoler. Ekspertgruppen avga sin rapport *Med kvalitet som kriterium – gjennomgang*

⁸ § 8-3 i universitets- og høyskoleloven, gjeldende fra 1. januar 2020.

av tilskuddsordningen for private høyskoler i 2017, og beskrev der tilleggskravene for å bli akkreditert som høyskole slik:

Kravene knyttet til institusjonsakkreditering er færre og mer overordnede enn kravene til akkreditering av studietilbudet. I tillegg til å oppfylle kravene for akkreditering av studietilbud må institusjoner som søker om institusjonsakkreditering, oppfylle generelle krav for å bli institusjonsakkreditert uavhengig av institusjonstype, og ytterligere krav som kun gjelder for akkreditering som henholdsvis høyskole, vitenskapelig høyskole og universitet.

De generelle kravene som må oppfylles for å oppnå institusjonsakkreditering, er blant annet at institusjonens «primærvirksomhet skal være høyere utdanning, forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid, faglig utviklingsarbeid og formidling» og at «institusjonens organisering og infrastruktur være tilpasset virksomheten» (studiekvalitetsforskriften (§ 3-5). Etter den siste endringen av studiekvalitetsforskriften er det nå også et krav at NOKUT skal gjennomføre en helhetlig vurdering av om institusjonens organisering, kvalitetsarbeid og resultater er tilstrekkelig til at institusjonen kan bære fullmaktene institusjonsakkrediteringen gir. I departementets samlede vurdering av søknaden kan blant annet institusjonens finansielle situasjon og faglige og strategiske planer inngå. Søknaden vil også bli sett i sammenheng med studietilbud ved andre institusjoner og institusjonsstrukturen i høyere utdanning, jf. merknadene til studiekvalitetsforskriften.

I tillegg til kravene i studiekvalitetsforskriften er det enkelte krav i studietilsynsforskriften (§ 3-1) ved akkreditering av institusjoner, som blant annet at institusjonens forskning og faglige utviklingsarbeid skal utføres i samspill med utdanningsvirksomheten. Videre må institusjonen ha et «jevnlig opptak av studenter og et tilfredsstillende antall kandidater som fullfører til normert tid». Institusjonen skal ha en «relevant kompetanseprofil», og den samlede kompetansen skal være på et nivå med sammenlignbare institusjoner i samme institusjonskategori.

En vesentlig forskjell mellom en høyskole med akkrediterte studietilbud og en akkreditert høyskole er at den akkrediterte høyskolen har faglige fullmakter til å etablere studietilbud på bachelornivå innenfor alle fagområder. I tillegg til de nevnte kravene skal institusjonen gjennom en akkrediteringssøknad vise at den har tilfredsstillende rutiner og praksis for akkreditering av studietilbud og revidering av akkrediteringen.

BDM er ikke en akkreditert høyskole, og har gitt uttrykk for at det er lite aktuelt å søke akkreditering som høyskole med sikte på å tilfredsstille den nye hovedregelen. BDM vurderer selv spesielt kravene til institusjonsakkreditering om infrastruktur, studenttall og krav om forskning som vanskelig å imøtekomme.

Unntaksordningen gjør det imidlertid mulig for instituttet å fortsette sin høyskolevirksomhet. Selv med videre høyskolevirksomhet etter unntaksregelen, må imidlertid kravene i lov og forskrifter som gjelder for akkreditering av studietilbud fortsatt tilfredsstilles. Det er i vedlegg 2 redegjort nærmere for hvilke krav som gjelder for henholdsvis institusjonsakkreditering og akkreditering av studietilbud.

6.1.2 Dagens høyskoletilbud ved Barratt Due musikk institutt

Høgskolen ved BDM (HBD) har i dag 72 studieplasser på høyere utdanning, der hoveddelen tilhører det fireårige utøvende bachelorstudiet. Antallet faktiske studenter har variert noe. Vår 2019 er det oppgitt til totalt 84,5 heltidsstudenter, fordelt slik:

Fireårig utøvende bachelorstudium	56
Toårig utøvende masterstudium	14
Ettårig utøvende påbygningsstudium	1
Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU)	11
Videreutdanning musikkbarnehage	2,5

Instrumenttilbudet på utøverutdanningene er:

- Fløyte
- Klarinett
- Obo
- Fagott
- Horn
- Trompet
- Trombone
- Tuba
- Fiolin
- Bratsj
- Cello
- Kontrabass
- Sang
- Klaver

Studenttallet pr instrument varierer fra 1 på enkelte instrumenter til 29 på sang (våren 2019).

BDM har selv to akkrediterte høyskolestudier: det fireårige utøvende bachelorstudiet og praktisk-pedagogisk utdanning. Mastergradsstudiet i utøving og det ettårige utøvende påbygningsstudiet tilhører formelt Norges musikkhøgskole, og tilbys ved BDM etter avtale mellom NMH og BDM. All utdanning ved BDM er innenfor klassisk sjanger.

BDM mottar statsstøtte i henhold til Universitets- og høyskoleloven (uh-loven) og har i tillegg en studieavgift for studenter som er omfattet av tilbudet⁹. Statsstøtten skiller seg imidlertid fra de statlige høyskolene ved et lavere basistilskudd, og den økonomiske situasjonen er derfor en utfordring for instituttet. BDM er den eneste musikkutdanningsinstitusjonen innenfor klassisk sjanger med studieavgift. Avgiften er for studieåret 2019-20 kr 18.500,-, noe som er relativt lavt, sammenlignet med andre private musikkutdanninger. For utdanninger i populærmusikk og musikkteater ved Høgskolen Kristiania ligger den årlige studieavgiften på hhv 101.200 og 91.200 pr år (for studieåret 2020-21).

BDMs motto, *fra musikkbarnehage til konsertpodium*, tydeliggjør bredden i tilbudene og den helhetlige filosofien instituttet er tuftet på. Det gir både styrke og kvalitet i å drive

⁹ Studieavgiften er for studieåret 2019-20 på 18.500 per år

musikkskole, talentvirksomhet og høyskole under ett og samme tak, der lærere tilknyttet HBD også underviser på *UTBD*, og der barn og unge deltar i samspill på tvers av alder og programtilhørighet. BDM har alltid, ikke minst i sitt høringsvar til ekspertgruppen (Barratt Due musikk institutt, 2017), gitt tydelig uttrykt at den helhetlige strukturen er et viktig premiss for deres resultater. Dette premisset er lagt til grunn for modellene som beskrives, og BDM har påpekt behovet for å styrke og formalisere forutdanningsprogrammet, og har derfor bedt utvalget utrede muligheter for integrering av forutdanningen i høyskolevirksomheten.

6.1.3 Mulige modeller for videreføring av Barratt Due musikk institutts høyskoletilbud

Det er flere tenkelige modeller for en videreføring av BDMs høyskoletilbud. Nedenfor nevnes kort enkelte mulige alternativer.

En mulig løsning vil være å søke om institusjonsakkreditering, for å tilfredsstille den nye hovedregelen i universitets- og høyskoleloven. Kunnskapsdepartementet har i forskrift av 16. desember 2019 gitt frist til 1. januar 2025 med å oppfylle den nye hovedregelen om institusjonsakkreditering. Imidlertid har BDM selv signalisert at det ikke vurderes som aktuelt å arbeide for institusjonsakkreditering. Dette alternativet utredes derfor ikke videre.

Andre aktuelle alternativer kan være:

- a) Videre drift av høyskoletilbudet, med dagens omfang, i regi av BDM, som i dag, basert på unntaksordningen i uh-loven § 8-3.
- b) Videre drift av høyskoletilbudet, med dagens omfang, gjennom et samarbeid med en akkreditert utdanningsinstitusjon, der den akkrediterte institusjonen formelt overtar høyskolevirksomheten, men der denne forutsettes videreført i et nært samarbeid med BDMs øvrige, gjenværende virksomhet, slik at man opprettholder et læringsmiljø på tvers av de formelle nivåene. (Den akkrediterte institusjonen i et slikt alternativ kunne være Norges musikkhøyskole, men det kunne også tenkes andre løsninger, i samarbeid med andre statlige eller private akkrediterte utdanningsinstitusjoner.)
- c) Videreføring av høyskoletilbudet med redusert omfang, i regi av BDM, basert på unntaksordningen i uh-loven § 8-3.
- d) Videreføring av høyskoletilbudet med redusert omfang, gjennom et samarbeid med en akkreditert utdanningsinstitusjon, der den akkrediterte institusjonen formelt overtar høyskolevirksomheten, men der denne forutsettes videreført i et nært samarbeid med BDMs øvrige, gjenværende virksomhet, på en slik måte at man opprettholder et læringsmiljø på tvers av de formelle nivåene.

Barratt Due musikk institutt har selv signalisert at den foretrukne modellen innebærer å bygge videre på alternativ c), gjerne i et samarbeid med Norges musikkhøyskole. Forslagene i denne utredningen tar derfor dette alternativet som utgangspunkt. Et redusert omfang av høyskolevirksomheten er antydning til å omfatte 24 – 32 studieplasser, mens det forutsettes at den delen av statstilskuddet som skal finansiere et nytt, formalisert forutdanningsprogram, frigjøres i sin helhet (basistilskudd og resultattilskudd for nevnte plasser)¹⁰.

¹⁰ Finansieringen av høyere utdanning er delt i en basisdel og en resultatdel. Resultatdelen for studievirksomheten er basert på studiepoengproduksjon og kandidatproduksjon. Ved å omdefinere bruk av høyskolemidler til et formalisert forutdanningsprogram, vil det i et slikt høyskoleledet program verken bli produsert studiepoeng eller kandidater. Det er avgjørende for bærekraften for BDM at resultatdelen overføres til basisdelen av bevilgningen, slik at bevilgningsnivået som et minimum opprettholdes.

BDM oppgir flere gode grunner for å fortsette som selvstendig institusjon, med en egen høyskole i tilknytning til BDMs virksomhet for yngre aldersgrupper:

- muligheter for samspill på tvers av alder, der nivå og modning gjør det naturlig
- talenter nedover i systemet nyter godt av fremragende lærerkrefter med førstekompetanse til "riktig" tid i deres utvikling
- studentene og utøvermiljøet i høyskole delen gir en betydelig og viktig inspirasjon til de yngre talentene, både som forbilder og gjennom samspill
- de yngre talentene bidrar til en viktig realitetsorientering av studentene om at nivå og utvikling ikke nødvendigvis henger sammen med alder eller skole/-utdanningsstrinn.

Koblingen mellom høyere musikkutdanning og forutdanning/talentutvikling i en og samme institusjon er en velprøvd og vellykket modell, både i Norge og internasjonalt, som beskrevet tidligere i utredningen. I Norge er BDM eneste institusjon med en slik modell, selv om også de øvrige musikkutdanningsinstitusjonene er involvert i talentutvikling i et visst omfang gjennom talentutviklingsprogrammet *Unge musikere (TUP)*. I dette programmet er det imidlertid lokale program og lærere som er hovedtilknytningen for deltakerne, mens musikkutdanningsinstitusjonene er et tilleggstilbud. BDM er unik også i internasjonal sammenheng ved at talentutvikling og forutdanning utgjør den største og mest omfattende delen av virksomheten. Normen er for de fleste institusjoner at høyere utdanning er hovedvirksomheten, mens forutdanning utgjør en tilleggsaktivitet. Selv om forutdanning og talentutvikling er hovedaktivitet ved BDM, utgjør høyskole delen en nødvendig del av det helhetlige læringsmiljøet.

BDM skrev selv i sin høringsuttalelse til *Med kvalitet som kriterium* (Grimstvedt m.fl., 2017):

En oppsplitting av institusjonen vil svekke hver enkelt avdeling, hvert enkelt talent, hver enkelt student og hvert enkelt fagmiljø, da både den tause kunnskapsdelingen og de reelle musikalske utfordringene og læringsarenaene som oppstår i den totale sammenhengen da vil opphøre. Høyskolen BD representerer det formelle nivået nærmest den profesjonelle sfæren i musikklivet og er av den grunn avgjørende for at verdikjeden i vårt univers skal kunne fungere. Om den dimensjonen skulle fjernes fra resten av strukturen, vil en essensiell bestanddel i strukturen bortfalle.

(Barratt Due musikk institutt, 2017, s. 8)

6.1.4 Overføring av studieplasser til forutdanning

Det er i dag et betydelig misforhold mellom antall forutdanningsplasser og antall studieplasser i høyere utdanning i Norge, som beskrevet i avsnitt 5.1.3. Samtidig kan det ikke sies å være noen påtrengende mangel på studieplasser i høyere musikkutdanning. Arbeidsgruppen mener derfor det vil gagne hele musikkfeltet dersom finansieringen som blir frigjort ved reduksjon av antall høyere utdanningsstudieplasser ved BDM i sin helhet omdisponeres til å styrke forutdanningsfeltet.

BDM har selv uttrykt at de ønsker følgende

- Dagens U19-midler overføres til U16 (før videregående alder) og bidrar til en nødvendig styrkning av underskogen. Dette vil kunne gi en økning på inntil 50 plasser i dagens Oslo, avhengig av læreplanutforming.
- Minimum 50% av dagens høyskolefinansiering overføres til finansiering av forutdanningen og styrkning av dagens U19-tilbud (videregående skoles alder).

6.2 Samarbeid om høyskoleutdanning

Arbeidsgruppens mandat inneholder et punkt om å utrede og foreslå modeller for formalisert samarbeid mellom BDM og NMH. Vi vil i det følgende beskrive en del forutsetninger for et godt samarbeid, og peke på mulige områder for samarbeid. Detaljer og økonomiske forhold for slikt samarbeid må identifiseres og avtales institusjonene imellom, og er derfor ikke belyst her.

Forholdet mellom BDM og NMH har alltid vært godt, med samarbeid på mange ulike områder opp gjennom årene. Samtidig står institusjonene i et konkurranseforhold, slik det naturlig er mellom institusjoner som gir tilsvarende studietilbud.

Arbeidsgruppen oppfatter mandatpunktet slik at det er aktuelt med et forsterket samarbeid. En viktig grunn til dette er at BDM allerede finner det krevende å opprettholde et høyskoletilbud på dagens nivå, og det vil ikke bli mindre krevende med et betydelig lavere studenttall. Som redegjort for tidligere i kapitlet, må institusjoner som skal tilby høyskoleutdanning innfri en rekke lov- og forskriftskrav, også om tilbudet baseres på et unntak fra det nye kravet om institusjonsakkreditering. En annet viktig moment er det nasjonale behovet for større grad av samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK) innen musikkutdanning. En rekke institusjoner tilbyr i dag relativt like studietilbud og konkurrerer om et begrenset antall godt kvalifiserte søkere. En større grad av arbeidsdeling og samordning av det nasjonale studietilbudet er derfor et gode, og i samsvar med pågående prosesser i regi av FUM – Fagorganet for utøvende og skapende musikk i Universitets- og høgskolerådet.

6.2.1 Hvilke studietilbud skal det samarbeides om?

Arbeidsgruppen mener at en viktig forutsetning for å lykkes med et forsterket og tettere samarbeid mellom BDM og NMH, er at det lages en klar arbeidsdeling, med differensierte tilbud og studieprofiler. Konkurranse om gode søkere vil fortsatt eksistere, men poenget må være at studietilbudene profileres ulikt, og at det er søkerens prioritering av studieprofil som avgjør valg av studiested i de tilfeller der søkerne kan få tilbud fra begge institusjoner.

Et alternativ som allerede diskuteres ved BDM er videreføring av høyskoledelen gjennom et bachelorstudium rettet inn mot orkesterspill. Et slikt profilert studium vil passe svært godt inn i en framtidig samarbeidsmodell mellom BDM og NMH. Et slikt studium finnes ikke i dag, og NMH har ikke heller planer om å opprette et slikt studium, til tross for at musikere utdannet ved NMH også i framtida vil velge en karriere som orkestermusikere. Opprettelsen av en slik utdanning vil følgelig være et godt grep også i et nasjonalt perspektiv, bidra til å utvikle større grad av nasjonal arbeidsdeling.

BDMs egne styringsorganer avgjør selvsagt hvilke studier som til enhver tid skal tilbys ved institusjonen, samtidig som det er viktig at det er tilbud som er akseptable for NMH i en slik samarbeidsmodell. Arbeidsgruppen tar ikke stilling til om en orkesterutdanning på bachelornivå er det eneste mulige tilbudet i en slik samarbeidsmodell; det kan sikkert også finnes andre gode alternativer, men arbeidsgruppen mener at en orkesterutdanning vil passe godt inn i den samlede porteføljen. En *orkesterbachelor* vil på mange måter innebære en videreføring av den nåværende utøvende bachelor ved HBD, men innenfor en mer profilert ramme.

De øvrige studietilbudene i dagens HBD kommenteres nedenfor i to grupper.

Den ene gruppen består av et toårig utøvende masterstudium og et ettårig utøvende påbygningsstudium. Begge tilbud er formelt NMHs studier, og tilbys av BDM gjennom en

særskilt avtale mellom institusjonene. Det er ikke naturlig at disse studiene videreføres i en framtidig, endret HBD. De vil uansett bli videreført som studietilbud ved NMH.

Den andre gruppen omfatter en ettårig praktiskpedagogisk utdanning (PPU) og videreutdanningen for musikkbarnehagelærere. Begge studiene er relativt små. Arbeidsgruppen mener det ikke er hensiktsmessig å videreføre PPU-tilbudet innenfor en framtidig høyskolevirksomhet som beskrevet over. Det er også et spørsmål om hvorvidt BDM vil kunne opprettholde et pedagogisk fagmiljø som tilfredsstillende forskriftskravene. NMH har allerede et omfattende PPU-tilbud og et stort og godt musikkpedagogisk fagmiljø, som i tillegg til PPU-tilbudet også er ansvarlig for mastergradsutdanning og doktorgradsutdanning i musikkpedagogikk. Dagens PPU-tilbud ved BDM, med vekt på instrumentalundervisning, bør kunne videreføres og videreutvikles som en del av NMHs samlede PPU-tilbud. Arbeidsgruppen vil samtidig peke på at det ligger et uforløst potensial for NMHs PPU-tilbud i å ta i bruk BDMs ulike forutdannings- og talentutviklingsaktiviteter som praksisarenaer. I et framtidig nærmere samarbeid bør disse mulighetene tas i bruk. Arbeidsgruppen mener nevnte aktiviteter har betydelig verdi som praksisarena, samtidig som det vil være verdifullt å knytte nærmere kontakt mellom NMHs musikkpedagogiske fagmiljø og BDMs musikkpedagogiske virksomhet. Videreutdanningsenheten for musikkbarnehagelærere har ingen parallell ved NMH, og heller ikke noe annet sted i landet. Det vil antagelig være mulig å videreføre tilbudet som del av NMHs etter- og videreutdanningsvirksomhet. Det aktuelle tilbud er imidlertid spesialisert og faglig avgrenset på et område hvor NMH i dag ikke har spesialkompetanse. Det kan derfor også vurderes en videreføring av tilbudet innenfor HBD sine fremtidige rammer.

6.2.2 Hva kan samarbeidet om høyskoletilbudet omfatte?

Arbeidsgruppen vil her peke på ulike samarbeidsmuligheter, knyttet til en studietilbudsprofil som beskrevet i forrige kapittel. Det må inngås avtale mellom de to institusjonene hvor både innhold og økonomiske betingelser beskrives. Arbeidsgruppen vil derfor her kun peke på muligheter man mener er realistiske, men som må utredes og beskrives nærmere, både hva gjelder omfang, organisering, økonomi og om det i det hele tatt er ønskelig.

Uansett hvor omfattende et slikt samarbeid blir, vil BDM selv måtte være fullt og helt faglig og økonomisk ansvarlig for sitt eget høyskoletilbud, og svare for dette overfor departement og andre myndighetsorganer. BDM må også selv være ansvarlig for utvikling og kvalitetssikring av studieplaner og studie- og eksamensforskrift.

Samarbeidsmuligheter knyttet til studiemessig innhold

- BDM-studenter kan nyte godt av valgmenyetilbudet ved NMH, og gjerne også vice versa.
- Institusjonene kan samarbeide om orkester- og annen ensemblevirksomhet for studenter begge steder.
- BDM kan eksempelvis kjøpe undervisningstjenester fra NMH for ulike støtteemner, der det kan være vanskelig for BDM å opprettholde et tilfredsstillende eget fagmiljø. Eventuelt kan NMH-tilbudene i enkelte slike emner legges inn i BDMs studieplan og studentene følge den ordinære undervisningen ved NMH, eller vice versa.
- Ulike seminarer, gjesteforelesninger, mesterklasser m.m. ved begge institusjoner kan åpnes for studenter fra den andre institusjonen

Samarbeidsmuligheter knyttet til læringsmiljø, organisering og administrasjon

- Det bør vurderes om det samlede høyskoletilbudet ved de to institusjonene skal presenteres samlet, og at søknad om opptak kan skje samordnet gjennom felles søknadsportal.
- Det bør vurderes om opptaksprøver kan gjennomføres i fellesskap. Det antas at det fortsatt vil være stor grad av dobbeltsøkning til begge institusjoner. For søkerne vil en samordning av opptaksprøver være fordelaktig. Rent praktisk kan dette gjennomføres med fellesjuryer som vurderer søkerne til flere studieprogram, eller med separate juryer for hver institusjon, men med felles opptaksprøver.
- Den gjeldende avtalen om bibliotek tjenester bør videreføres. Det bør vurderes om, og i så fall hvordan, også digitale tjenester kan inkluderes i avtalen. Dagens avtale omfatter bare den fysiske biblioteksamlingen.
- BDM og NMH har tidligere hatt en internasjonaliseringsavtale, der BDMs studenter har kunnet ta del i studentutveksling gjennom NMHs avtaler. En slik avtale kan om ønskelig antageligvis gjeninnføres. Eventuelt kan det også vurderes om samarbeidet kan utvides til også å omfatte faglig og administrativt personale.
- NMH har en relativt stor administrasjon med spesialisert kompetanse på mange områder, både innen studieadministrasjon og på andre områder. Det kan være aktuelt at BDM kjøper visse tjenester fra NMH. Særlig aktuelt er trolig superbrukerkompetanse innenfor studieadministrative systemer og digitale læringssystemer, men også annen administrativ spesialkompetanse kan trolig være aktuelt.

6.3 Samarbeid om forutdanning

Barratt Due musikk institutt har en omfattende forutdannings- og talentutviklingsvirksomhet, som beskrevet under pkt. 3.5. Virksomheten kan få en betydelig og svært tiltrengt styrking, også i et nasjonalt perspektiv, ved at høyskolemidler finansierer et formalisert forutdanningsprogram.

Norges musikkhøgskole har siden 2003 drevet sin talentvirksomhet innenfor de to modellene som er beskrevet i TUP-utredningen fra 2003 med rundt 70 elever. De senere år er virksomheten utvidet til å omfatte ulike samarbeidstiltak, blant annet gjennom *UngMusikk*. NMH gir i prinsippet tilbud på alle instrumenter innenfor klassisk sjanger, i tillegg til folkemusikk, improvisert musikk/jazz, dirigering og komposisjon, mens BDM tilbyr et spisset *klassisk* forutdannings- og talentutviklingstilbud.

Arbeidsgruppen legger til grunn at BDM også i framtiden vil være hovedaktøren innenfor klassisk forutdanning og talentutvikling, men at også NMH vil videreføre og videreutvikle sin talentutviklingsvirksomhet innenfor sine modeller. Likevel bør det også på forutdannings- og talentutviklingsfeltet utvikles nærmere samarbeid.

Arbeidsgruppen vil peke på følgende mulige, konkrete samarbeidsområder/samarbeidstemaer:

- Institusjonene bør ikke drive konkurrerende virksomhet, men søke å avtale en nærmere arbeidsdeling. Det ligger for så vidt allerede en arbeidsdeling i dagens ulike modeller, men i noen grad oppleves det likevel som konkurrerende tilbud. Dette gjelder særlig for de elever som får ukentlig undervisning ved NMH, på instrumenter innenfor klassisk sjanger, og hvor BDM gir et tilsvarende – eller mer omfattende - tilbud.

- NMH må ta et særlig ansvar for instrumenter innenfor klassisk sjanger der BDM ikke har forutsetninger for å kunne gi et tilbud. Det gjelder f.eks. klassisk slagverk, kirkemusikk og komposisjon. Tilsvarende må NMH ivareta ansvaret for andre sjangere enn den klassiske.
- Med en avklart arbeidsdeling som nevnt over, bør det ligge godt til rette for et tettere samarbeid enn i dag. Aktuelle områder er ulike orkester- og ensembleaktiviteter, seminarvirksomhet, konsertvirksomhet, m.m.
- NMH bør også kunne bidra inn i BDMs virksomhet ved Majorstuen skole og Edvard Munch videregående skole på instrumenter der BDM ikke har forutsetninger for å kunne gi et tilbud, jf. andre strekpunkt over.
- BDMs overordnede virksomhetsmodell er basert på samvirket mellom de ulike nivåene. Med en innsnevring av dagens bachelorutdanning og avslutning av samarbeidet rundt master og årsstudiet, som beskrevet i kap. 6.2.1, vil BDM tilby forutdanning på en del instrumenter hvor det ikke vil finnes høyskoletilbud i samme hus. Det bør utvikles modeller hvor fagmiljøer på disse instrumentene ved NMH samarbeider med fagmiljøene til forutdanningen ved BDM på de samme instrumentene.
- BDM og NMH må sammen etablere modeller for å kunne ta høyskoleemner på forskudd for elever i forutdanningen, som beskrevet under pkt. 5.7.

7. Referanser

- AEC. (2007). *Final report. Pre-college music education in Europa*. Lastet ned fra <http://www.aec-music.eu/userfiles/File/AEC%20WG%20Report-%20Pre-College%20WG%20Final%20Report%20Pre-college%20music%20education%20in%20Europe%20EN.pdf>
- Barratt Due musikk institutt. (2017). *Høringssvar fra Barratt Due musikk institutt – Med kvalitet som kriterium – gjennomgang av tilskuddsordningen for private høyskoler*.
- Berge, O. K., Angelo, E., Heia, M. T., & Emstad, A. B. (2019). *Kultur + skole = sant. Kunnskapsgrunnlag om kulturskolen i Norge*. Lastet ned fra NTNU, Telemarksforskning: <https://www.udir.no/contentassets/a6a1168249a14aeab3f2cfa390d069e2/kulturkol-en.pdf>
- Bjøntegaard, B. J. (2018). *Follo-piloten 2013-2018. Rapport fra første periode*. Oslo: Norges musikkhøgskole: CERM (Senter for utdanningsforskning i musikk).
- Bjøranger, J., Gimse, Ø., & Solvik, K. (2003). *Talentutviklingsprogram i regi av Norges musikkhøgskole og musikkonservatoriene*.
- Boysen, B. F., Ruud, E., Dahl, P., & Selvik, R. M. (1999). *Fra vugge til podium: utredning om den faglige organiseringen av musikkutdanningen : innstilling fra arbeidsgruppe*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Degner, S., Lehmann, A. C., & Gruber, H. (2003). Expert learning in the domain of jazz guitar music. In R. Kopiez, A. C. Lehmann, I. Wolther, & C. Wolf (Red.) *Proceedings of the 5th Triennial ESCOM Conference* (pp. 384-388). Hannover: University of Music and Drama.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T., & Tesch-Römer, C. (1993). The role of Deliberate Practice in the acquisition of Expert Performance. *Psychological Review*, 100(3), 43.
- Fagråd for musikk, dans, drama. (2019). *Innspill til Liedutvalgets delrapport NOU 2018:15 Kvalifisert, forberedt og motivert*.
- Full Score. (2017). *Standards for Pre-college Music Education*. Lastet ned fra https://www.aec-music.eu/userfiles/File/Projects/FULLSCORE_2014-2017/B_-_Evaluation_for_enhancement/FULL_SCORE_Strand_B_Standards_for_Pre-College.pdf
- Gies, S. (2019). How music performance education became academic: On the history of music higher education in Europe. In S. Gies & J. H. Sætre (Red.) *Becoming musicians. Student involvement and teacher collaboration in higher music education* (Vol. 7). Oslo: Norwegian Academy of Music.
- Grimstvedt, L. R., Eriksen, M., Moser, I., Romslo, S. O., & Tepstad, I. (2017). *Med kvalitet som kriterium. Gjennomgang av tilskuddsordningen for private høyskoler*. Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/4533eac6022147ac8809096d543a4e62/med-kvalitet-som-kriterium-nett.pdf>
- Haraldsen, H. M. (2019). *Thriving, striving, or just surviving?: A study of motivational processes among elite junior performers from sports and performing arts*. Ph-avhandling. Oslo: The Norwegian School of Sport Sciences.
- Johansen, Guro G. (2013). *Å øve på improvisasjon. En kvalitativ studie av øvepraksisar hos jazzstudentar, med fokus på utvikling av improvisasjonskompetanse*. PhD-avhandling. Oslo: Norges musikkhøgskole, NMH-publikasjoner 2013:8
- Johansen, G. (2018). *Musikktalent i grunnskolen. En forskningsbasert evalueringsstudie av Musikk på Majorstuen. Sluttrapport*. Lastet ned fra: <http://hdl.handle.net/11250/2490071>
- Jørgensen, H. (1997). Time for practising? Higher level music students' use of time for instrumental practicing. In H. Jørgensen & A. C. Lehmann (Red.) *Does practice make perfect?: Current theory and research on instrumental music practice*. Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Jørgensen, H. (2008). Instrumental practice: quality and quantity. *Finnish Journal of Music Education*, 11, 8-18.
- Kraggerud, A. R., Grøterud, A. H., & Lindgaard, S. S. (2019). *Veiledning: Et optimalt utdanningsløp for instrumentaler. Målsettinger, rammer og ressurser*. Lastet ned fra <https://www.barrattdue.no/wp-content/uploads/2019/10/Rapport-og-veiledning-for-optimal-utvikling-pr-28.10.pdf>

- Lødding, B., Markussen, E., & Wollscheid, S. (2016). *Kvalitet, innhold og relevans i de studieforberedende utdanningsprogrammene*. Lastet ned fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/kvalitet-innhold-og-relevans.pdf>
- Manturzewska, M. (1990). A biographical study of the life-span development of professional musicians. *Psychology of music*, 18(2), 112-139.
- Norges musikkhøgskole, Barratt Due musikk institutt, & Norsk kulturskoleråd. (2008). *Tid for talent. Talentutvikling i musikk*. Lastet ned fra https://www.barrattdue.no/wp-content/uploads/2019/02/2008_Tid_for_talent_NMH_BDM_NKR.pdf
- Norsk kulturskoleråd. (2016). *Rammeplan for kulturskolene. Mangfold og fordypning*. Lastet ned fra <http://www.kulturskoleradet.no/rammeplanseksjonen/rammeplanen>
- NOU 2019: 25. (2019). *Med rett til å mestre. Struktur og innhold i videregående opplæring*. Utgitt av Kunnskapsdepartementet. Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-25/id2682947/>
- Operaen. (2019). *Opptaksprøver 2019*. Lastet ned fra <https://operaen.no/en/artikler/opptaksprover-hosten-2019/>
- Sloboda, J. A., Davidson, J. W., Howe, M. J., & Moore, D. G. (1996). The role of practice in the development of performing musicians. *British journal of psychology*, 87(2), 287-309.
- Sosniak, L. A. (1985a). Learning to Be a Concert Pianist. In B. S. Bloom (Red.) *Developing talent in young people*. New York: Ballantine Books.
- Sosniak, L. A. (1985b). Phases of Learning. In B. S. Bloom (Red.) *Developing talent in young people*. New York: Ballantine Books.
- Sosniak, L. A. (1990). The tortoise, the hare, and the development of talent. *Encouraging the development of exceptional skills and talents*, 149-164.
- Stabell, E. M. (2018). *Being talented - becoming a musician. A qualitative study of learning cultures in three junior conservatoires*. PhD-avhandling. Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Stabell, E. M., & Jordhus-Lier, A. (2017). Fordypningsprogram i kulturskolen - i spenningen mellom bredde og spesialisering. In E. Angelo, A. Rønningen, & R. J. Rønning (Red.), *Forskning og utvikling i kulturskolefeltet. IRISforsk - den doble regnbuen*: Cappelen Damm Akademisk.
- Sætre, S., Blix, H. S., Eggestad, O., Knutsen, T., Solvik, K., & Skeie, S. M. Ø. (2018). *Kvalitetskriterer for utøvende og skapende musikkutdanning i Norge. Rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Rådet for utøvende musikkutdanning*.
- Udir-1-2019. (2019). *Fag- og trefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet*. Lastet ned fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-oppleringen/udir-1-2019/>

8. Vedlegg

Vedlegg 1 - Alternativer innen nåværende programstruktur på videregående

Andre mulige løsninger til en forutdanningsvariant som vil frigi tid til fordypning er å ta utgangspunkt i strukturen på yrkesfaglige utdanningsprogram eller å plassere forutdanningen som et studiespesialiserende utdanningsprogram.

Modell A – med utgangspunkt i yrkesfaglig programstruktur

Yrkesfaglige utdanningsprogram har et omfang av fellesfag som tilsvarer det som gjerne benevnes som 6-fagspakken (1150 timer). Høyere utdanning har 6-fagspakken som opptakskrav.

- Norsk (393 timer)
- Engelsk (140 timer)
- Naturfag (140 timer)
- Matematikk (224 timer)
- Samfunnsfag (84 timer)
- Historie (169 timer)

På yrkesfaglige utdanningsprogrammer oppnås generell studiekompetanse gjennom et 1-årig påbygningsår. For en mulig musikklinje ville det vært mest gunstig at det ble mulig å oppnå 6-fagspakken i løpet av Vg1 og Vg2. Dette fordi høyere musikkutdanning ber om minimum 6-fagspakken for opptak til sine studier. I Vg3 foreslås det at de tre programfagene tas ved den videregående skolen, og at *Utøvende musikk* gis av nærmeste institusjon som tilbyr høyere musikkutdanning. Dette vil gi høyere musikkutdanning et viktig ansvar for forutdanningen året før opptak til musikkstudier og sikre en god progresjon og sammenheng mellom videregående og høyere utdanning. Timefordelingen per år kunne da sett slik ut:

År	Timeantall	Fellesfag	Programfag	Utøvende musikk
VG1	981 t	645 t (inkl matematikk 140 t, naturfag 140 t, engelsk 140 t og norsk 225 t)	140 (1 programfag)	196
VG2	982 t	505 t (inkl matematikk 84 t, samfunnsfag 84 t, historie 169 t og norsk 168 t)	280 (2 programfag)	197
VG3	980 t	-	420 (3 programfag)	560
SUM	2943 t	1150 t	840 t	953 t

Modell B – med utgangspunkt i studieforberedende programstruktur.

Et annet alternativ er at forutdanningsprogrammet plasseres innenfor rammen av studiespesialiserende som et studieforberedende utdanningsprogram. Da kan man se for seg at programmet består av fellesfagene, slik det i dag gjør for elever på studiespesialiserende, supplert med seks programfag i musikk (og ikke 9 slik tilfellet er i dag på MDD). Dette vil frigjøre 5 timer ukentlig, og totalt 420 timer i løpet av utdanningsprogrammet til øving og fordypning.

År	Timeantall	Fellesfag	Programfag
VG1	842 t	702 t (inkl matematikk 140 t, naturfag 140 t, engelsk 140 t,	140 (1 programfag)

		fremmedspråk 113 t, kroppsøving 56 t og norsk 113 t)	
VG2	840 t	560 t (inkl matematikk 84 t, samfunnsfag 84 t, geografi 56 t, historie 56 t, fremmedspråk 112 t, kroppsøving 56 t og norsk 112 t)	280 (2 programfag)
VG3	841 t	421 t (inkl historie 113 t, kroppsøving 56 t, norsk 168 t, religion og etikk 84 t)	420 (3 programfag)
SUM	2523 t	1683 t	840 t

Modell C – med utgangspunkt i dagens struktur for utdanningsprogrammet musikk, dans, drama

Et tredje alternativ er å ha den spissede fordypningen som en del av utdanningsprogrammet *Musikk*, dans og drama, med fellesfagene og 9 programfag i musikk. For at dette skal være aktuelt må det være en variant som gir mer tid til øving og fordypning enn dagens modell. Arbeidsgruppen foreslår at følgende tre modeller utredes:

- Utøvende musikk (egen fordypning) 140 timer per år + 6 programfag fra MDD + fellesfagene. Sum 2943 timer over 3 år.
- 6-fagspakken og alle 9 programfag fra MDD + Kroppsøving/ergonomi og bevegelse. Sum $1150 + 1260 + 113 = 2523$ timer (samme timeantall som *Studiespesialiserende*)
- Dagens MDD, men at fellesfagene med 6 programfag er tilstrekkelig for *generell studiekompetanse* (2523 timer). Dvs. at øvrige 3 programfag fra MDD føres som ekstra fag på vitnemålet dersom disse tas (Sum 2943 timer), men de er da ikke lengre et krav for å bli *Studieforberedt*. Dette likebehandler elever som går MDD med elever som går studiespesialiserende.

Vedlegg 2 - Forskriftskrav som gjelder for alle institusjoner som gir utdanning på bachelornivå, uavhengig av institusjonsakkreditering (utvalgte bestemmelser)

Fra forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning

§ 1-10. Tilrettelegging og informasjon

- (1) Institusjoner som er omfattet av NOKUTs tilsyns- og kontrollvirksomhet, skal legge forholdene til rette for at NOKUT skal kunne utføre oppgaver som følger av lov og forskrift.
- (2) NOKUT kan kreve nødvendige og relevante opplysninger og redegjørelser og foreta undersøkelser for å gjennomføre tilsynsoppgaver som følger av lov og forskrift.

§ 2-1. Krav til systematisk kvalitetsarbeid

- (1) Universiteter og høyskoler skal ivareta ansvaret for kvaliteten i utdanningen gjennom systematisk kvalitetsarbeid som sikrer og bidrar til å utvikle kvaliteten i studietilbudene. Videre skal institusjonene legge til rette for løpende utvikling av utdanningskvaliteten, kunne avdekke sviktende kvalitet i studietilbudene og sikre tilfredsstillende dokumentasjon av kvalitetsarbeidet. Institusjonene skal kvalitetssikre alle forhold som har betydning for studiekvaliteten, fra informasjon overfor mulige søkere til avsluttet utdanning.
- (2) Institusjonene skal gjennomføre periodiske evalueringer av studietilbudene sine. Representanter fra arbeids- eller samfunnsliv, studenter og eksterne sakkyndige, som er relevante for studietilbudet, skal bidra i evalueringene. Evalueringsresultatene skal være offentlige.

§ 2-2. Periodisk tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid

- (1) NOKUT skal føre tilsyn med institusjonenes systematiske arbeid med å sikre og videreutvikle kvaliteten i utdanningen. NOKUT skal gi råd til institusjonene om videreutvikling av kvalitetsarbeidet. Tilsynet skal resultere i en vurdering av om kvalitetsarbeidet som helhet er tilfredsstillende. Dersom NOKUT finner at det foreligger vesentlige mangler ved kvalitetsarbeidet eller kvaliteten, skal institusjonen gis en frist på inntil ett år for å rette opp forholdene.
- (2) Det skal ikke gå mer enn åtte år mellom hvert tilsyn ved den enkelte institusjon. NOKUT fastsetter tilsynets innhold og omfang og en tidsplan for tilsynet.
- (3) For institusjoner som ikke har institusjonsakkreditering, kan NOKUT velge å føre tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid ved å føre tilsyn med de akkrediterte studietilbudene.

§ 2-3. Tilbaketrekking av rett til å søke om akkreditering av studier og myndighet til å etablere studier

- (1) Dersom NOKUT fatter vedtak om at kvalitetssikringssystemet ikke er tilfredsstillende ved en institusjon som tilbyr akkrediterte studier mister institusjonen retten til å søke om akkreditering av nye studier. Institusjonen kan kreve at en ny evaluering av systemet for kvalitetssikring iverksettes når det har gått ett år etter at NOKUT fattet slikt vedtak. Dersom NOKUT etter ny evaluering finner systemet for kvalitetssikring tilfredsstillende, kan institusjonen igjen søke om akkreditering av nye studier.

§ 3-1. *Akkreditering av studietilbud*

- (3) En institusjon som ikke går inn under lov om universiteter og høyskoler, kan søke NOKUT om akkreditering av studietilbud.

(4) En forutsetning for akkreditering av studietilbud er at kravene i lov om universiteter og høyskoler er oppfylt. Forskrifter gitt med hjemmel i lov om universiteter og høyskoler § 3-2 skal legges til grunn for akkrediteringen.

(5) NOKUT gir forskrift om kriterier for akkreditering av studietilbud. NOKUT kan fastsette egne kriterier for revidering av studietilbud. Kriteriene skal være i tråd med internasjonale standarder som Norge er forpliktet til å følge.

(6) For studietilbud institusjonen selv ikke har fullmakt til å etablere, bestemmer NOKUT hvilke endringer som skal forelegges NOKUT.

§ 6-2. Institusjonenes godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

(1) Institusjon som etter lov om universiteter og høyskoler § 3-5 femte ledd har myndighet til selv å godkjenne enkeltpersoners utenlandske utdanning som faglig jevngrad med grad eller utdanning institusjonen selv gir, skal rapportere om sine avgjørelser til NOKUT.

Fra forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning

Kapittel 2. Akkreditering av studietilbud

§ 2-1. Forutsetninger for akkreditering

(1) Aktuelle krav i lov om universiteter og høyskoler med tilhørende forskrifter skal være oppfylt.

(2) Informasjon om studietilbudet skal være korrekt, vise studiets innhold, oppbygging og progresjon samt muligheter for studentutveksling.

§ 2-2. Krav til studietilbudet

(1) Læringsutbyttet for studietilbudet skal beskrives i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring, og studietilbudet skal ha et dekkende navn.

(2) Studietilbudet skal være faglig oppdatert og ha tydelig relevans for videre studier og/eller arbeidsliv.

(3) Studietilbudets samlede arbeidsomfang skal være på 1500–1800 timer per år for heltidsstudier.

(4) Studietilbudets innhold, oppbygging og infrastruktur skal være tilpasset læringsutbyttet for studietilbudet.

(5) Undervisnings-, lærings- og vurderingsformer skal være tilpasset læringsutbyttet for studietilbudet. Det skal legges til rette for at studenten kan ta en aktiv rolle i læringsprosessen.

(6) Studietilbudet skal ha relevant kobling til forskning og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid.

(7) Studietilbudet skal ha ordninger for internasjonalisering som er tilpasset studietilbudets nivå, omfang og egenart.

(8) Studietilbud som fører fram til en grad, skal ha ordninger for internasjonal studentutveksling. Innholdet i utvekslingen skal være faglig relevant.

(9) For studietilbud med praksis skal det foreligge praksisavtale mellom institusjon og praksissted.

§ 2-3. Krav til fagmiljø

(1) Fagmiljøet tilknyttet studietilbudet skal ha en størrelse som står i forhold til antall studenter og studiets egenart, være kompetansemessig stabilt over tid og ha en sammensetning som dekker de fag og emner som inngår i studietilbudet.

(2) Fagmiljøet tilknyttet studietilbudet skal ha relevant utdanningsfaglig kompetanse.

(3) Studietilbudet skal ha en tydelig faglig ledelse med et definert ansvar for kvalitetssikring og -utvikling av studiet.

(4) Minst 50 prosent av årsverkene tilknyttet studietilbudet skal utgjøres av ansatte i hovedstilling ved institusjonen. Av disse skal det være ansatte med førstestillingskompetanse i de sentrale delene av studietilbudet. I tillegg gjelder følgende krav til fagmiljøets kompetansenivå:

a) For studietilbud på bachelorgradsnivå skal fagmiljøet tilknyttet studiet bestå av minst 20 prosent ansatte med førstestillingskompetanse.

b) For studietilbud på mastergradsnivå skal 50 prosent av fagmiljøet tilknyttet studiet bestå av ansatte med førstestillingskompetanse, hvorav minst 10 prosent med professor- eller dosentkompetanse.

c) For studietilbud på doktorgradsnivå skal fagmiljøet tilknyttet studiet bestå av ansatte med førstestillingskompetanse, hvorav minst 50 prosent med professor- eller dosentkompetanse.

(5) Fagmiljøet tilknyttet studietilbudet skal drive forskning og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid og skal kunne vise til dokumenterte resultater med en kvalitet og et omfang som er tilfredsstillende for studietilbudets innhold og nivå.

(6) Fagmiljøet tilknyttet studietilbud som fører fram til en grad, skal delta aktivt i nasjonale og internasjonale samarbeid og nettverk som er relevante for studietilbudet.

(7) For studietilbud med obligatorisk praksis skal fagmiljøet tilknyttet studietilbudet ha relevant og oppdatert kunnskap fra praksisfeltet. Institusjonen må sikre at praksisveilederne har relevant kompetanse og erfaring fra praksisfeltet.

§ 4-1. Krav til det systematiske kvalitetsarbeidet

(1) Institusjonens kvalitetsarbeid skal være forankret i en strategi og dekke alle vesentlige områder av betydning for kvaliteten på studentenes læringsutbytte.

(2) Kvalitetsarbeidet skal være forankret i institusjonens styre og ledelse på alle nivåer. Institusjonen skal gjennom kvalitetsarbeidet bidra til å fremme en kvalitetskultur blant ansatte og studenter.

(3) Institusjonen skal ha ordninger for systematisk å kontrollere at alle studietilbud tilfredsstiller kravene i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 3-1 til § 3-4 og kapittel 2 i denne forskrift.

(4) Institusjonen skal systematisk innhente informasjon fra relevante kilder for å kunne vurdere kvaliteten i alle studietilbud.

(5) Kunnskap fra kvalitetsarbeidet skal brukes til å utvikle kvaliteten i studietilbudene og avdekke eventuelt sviktende kvalitet. Sviktende kvalitet skal rettes opp innen rimelig tid.

(6) Resultater fra kvalitetsarbeidet skal inngå i kunnskapsgrunnlaget ved vurdering og strategisk utvikling av institusjonens samlede studieportefølje.

§ 5-1. Søknad om akkreditering av studietilbud og institusjoner

(1) Akkreditering skjer på grunnlag av universitets- og høyskoleloven, krav i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 3-1 til § 3-8 og kravene i kapittel 2 og 3 i denne forskrift.

(2) Dersom et studietilbud institusjonen ikke har fullmakt til å akkreditere, endres vesentlig, må institusjonen informere NOKUT. NOKUT vurderer om det er nødvendig å søke om ny akkreditering.

(3) NOKUT kan administrativt avvise søknader om akkreditering som ikke er egnet for sakkyndig evaluering.

(4) NOKUT kan i særskilte tilfeller fastsette karantenetid på inntil to år før søker får behandlet en søknad på nytt, jf. forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 3-11 (2). Søker skal varsles før vedtak om karantene treffes.

§ 5-2.Tilsyn med akkrediterte studietilbud og institusjoner

(1) Tilsynet skjer på grunnlag av universitets- og høyskoleloven, krav i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 3-1 til § 3-8 og kravene i kapittel 2 og 3 i denne forskrift samt studietilbudenes/institusjonenes tilstand og dokumenterte resultater.

(2) NOKUT kan gi institusjonen frist for å rette opp mangelfulle forhold.

§ 5-3.Periodisk tilsyn med institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid

Tilsynet skjer på grunnlag av kravene i kapittel 4 i denne forskrift, i § 2-1 og § 2-2 i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning og i § 1-6 i universitets- og høyskoleloven.

§ 5-4.Informasjonsplikt

(1) Institusjonen plikter å framskaffe den informasjonen som er nødvendig for at NOKUT skal kunne gjennomføre akkreditering og tilsyn.

(2) Institusjonen skal holde NOKUT oppdatert om opplysninger om institusjonen og dens akkrediterte studietilbud.

Forskriftskrav som gjelder for institusjonsakkreditering som høyskole

Fra forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning

§ 3-5. Akkreditering av institusjoner

- (1) Institusjoner som gir akkreditert studietilbud, kan søke NOKUT om akkreditering som høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet.
- (2) Institusjonens primærvirksomhet skal være høyere utdanning, forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid, faglig utviklingsarbeid og formidling.
- (3) Institusjonens organisering og infrastruktur skal være tilpasset virksomheten.
- (4) NOKUT skal gjennomføre en helhetlig vurdering av om institusjonens organisering, kvalitetsarbeid og resultater er tilstrekkelig til at institusjonen kan bære fullmaktene institusjonsakkrediteringen gir. Institusjonen skal dokumentere at kravene i lover og forskrifter er oppfylt.
- (5) NOKUTs vedtak om akkreditering etter første ledd oversendes departementet som fatter endelig vedtak om institusjonskategori, jf. lov om universiteter og høyskoler § 1-2 annet ledd.
- (6) NOKUT skal fastsette kriterier for akkreditering av institusjoner. NOKUT kan fastsette egne kriterier for revidering av institusjoner.

§ 3-6. Akkreditering som høyskole

- (1) Institusjonen skal ha utdanning, stabil forskningsvirksomhet eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid av høy kvalitet.
- (2) Institusjonen skal ha ansatte i undervisnings- og forskerstillinger på sentrale fagområder som inngår i studietilbudene.
- (3) Institusjonen skal ha akkreditering for minst ett studietilbud som gir rett til å tildele lavere grad alene, og ha uteksaminert lavere grads kandidater i minst tre år.
- (4) Institusjonen skal være tilknyttet nasjonale og internasjonale nettverk innenfor høyere utdanning og forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid.

Fra forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning

§ 3-1. Krav ved akkreditering av institusjoner

- (1) Institusjonen skal ha et faglig nivå innen utdanning, forskning og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid som er i samsvar med kravene i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling for høyere utdanning og fagskoleutdanning § 3-6 til § 3-8.
- (2) Institusjonen skal ha en strategi for utdanning, forskning og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid.
- (3) Institusjonens systematiske kvalitetsarbeid skal være godkjent av NOKUT.
- (4) Institusjonen skal ha et jevnlig opptak av studenter og et tilfredsstillende antall kandidater som fullfører til normert tid.
- (5) Institusjonens forskning og/eller kunstneriske utviklingsarbeid og faglige utviklingsarbeid skal utføres i samspill med utdanningsvirksomheten.
- (6) Institusjonen skal ha en relevant kompetanseprofil, og den samlede kompetansen skal være på nivå med sammenlignbare institusjoner i samme institusjonskategori.